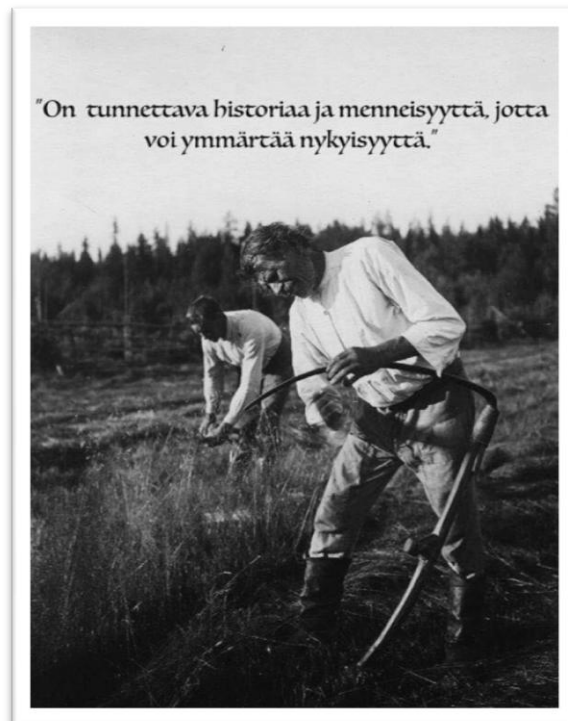

”Taide ja kulttuuri osana ammatillista osaamista”

– Taide- ja kulttuuriaineen opetuksen sisällön
kehittäminen opiskelijalähtöisemmäksi

Kuva 1 Kuva Finna.fi kuvaaja Eeveri Lyytinen Kannonkoski 1915.

Jukka Pekkala
Maisterintutkielma
Kulttuuriympäristön tutkimuksen
maisteriohjelma, museologia
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Jukka Olavi Pekkala	
Työn nimi – Title <i>”Taide- ja kulttuuri osana ammatillista osaamista”</i> – Taide- ja kulttuuriaineen opetuksen sisällön kehittäminen opiskelijälähtöisemmäksi	
Oppiaine – Subject Museologia	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year 5/2018	Sivumäärä – Number of pages 84
Tiivistelmä – Abstract <p>Maisteritutkielman tarkoituksena on ollut selvittää käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijoiden suhtautumista taide- ja kulttuuriaineen opetukseen sekä sitä, miten he ymmärtävät opinnon keskeiset käsitteet: ympäristön, taiteen ja kulttuurin. Tutkimuksesta saatua tietoa on tarkoitus käyttää taide- ja kulttuuriopintojen suunnittelussa siten, että opintokokonaisuutta saataisiin opiskelijälähtöisemmäksi.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä käytettiin kuva-analyysimenetelmää, jossa opiskelijoiden tehtävänä oli etsiä taide- ja kulttuuriaineen keskeisiin käsitteisiin sopivia kuvia, jotka kuvastavat heidän käsitystään aihepiireistä. Samalla opiskelijat vastasivat muutamaan aiheeseen liittyvään kysymykseen.</p> <p>Vastauksista kävi ilmi, että opiskelijat ymmärsivät taide- ja kulttuuriaineen keskeiset käsitteet suhteellisen hyvin. He ovat kulttuurillisesti avarakatseisia ja suvaitsevaisia. Taide- ja kulttuuriaineen opetuksessa ammatillinen asiayhteys koettiin tärkeäksi, mutta opiskelijat painottivat myös erilaisten kulttuuristen näkemysten merkitystä.</p>	
Asiasanat – Keywords ympäristö, taide, kulttuuri, osaamistavoitteet	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston digitaalinen julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja – Additional information	

Sisältö

Johdanto	1
1 Tutkimuskohteen taustakuvaus.....	3
2 Tutkimusmenetelmä ja aineisto.....	6
2.1 Mitä on etnografia.....	6
2.2 Etnografinen haastattelu.....	9
2.3 Etnografinen analyysi	10
3 Aineiston kerääminen.....	12
3.1 Ympäristö	13
3.2 Taide.....	15
3.3 Kulttuuri	18
3.4 Miten tutkimusaineisto kerätään	22
3.5 Tutkimusprosessi.....	24
3.6 Tieteellisyys	26
4 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	27
4.1 Opetussuunnitelmassa olevan taide- ja kulttuuriaineopinnon osaamistavoitteet.....	30
4.2 Osaamistavoitteet ammatillisen perustutkinon perusteissa / käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto v. 2014, taide- ja kulttuuriaineopinnot	34
4.3 Millaista on taide- ja kulttuuriaineopintojen substanssiosaaminen?	37
4.3.1 Taide- ja kulttuuriaineen opetus käytännössä	37
4.3.2 Taide ja kulttuuri ammatillisessa kontekstissa.....	38
5 Millaisia asioita kuva-analyysi toi esille	40
5.1 Kuva-analyysin tuloksia käsitteestä ympäristö.....	41
5.1.1 Mitä tuloksista voi päätellä	46
5.2 Kuva-analyysin tuloksia käsitteestä taide	47

5.2.1 Mitä tuloksista voi päätellä	51
5.3 Kuva-analyysin tuloksia käsitteestä kulttuuri.....	52
5.3.1 Mitä tuloksista voi päätellä	56
5.4 Mitä opiskelijat arvostavat taide- ja kulttuuriaineiden opetuksessa?	56
6 Yhteenveto	60
6.1 Muutos esimerkki lähiopetuksen järjestämisestä.....	62
7 Pohdinta	64
Lähteet	67
Internetlähteet	73
Liite1 Kuva-analyysitehtävä	77
Liite 2 Kolmen osaamispisteen valinnaisen osuuden opetus.....	79

Johdanto

Maisteritutkielmani aihe löytyi omasta työnkuvastani käsi- ja taideteollisuusalan ammatillisena opettajana. Siellä kiinnostuksen kohteeksi nousi taide- ja kulttuuriainekokonaisuuden opetuksen sisältö. En ole henkilökohtaisesti kyseistä ainetta opettanut, mutta taide- ja kulttuuriaineiden sisällöt vaikuttavat ja ovat näkyvästi esillä monissa asiayhteyksissä käsi- ja taideteollisuusalan ammatillisissa opinnoissa.

Olen pitkään pohtinut opiskelijoideni vähäistä kiinnostusta opiskella taide- ja kulttuuriaineen aihepiirejä, vaikka he ovat hakeutuneet käsi- ja taideteollisuusosalalle opiskelemaan. Mistä tämä mahtaa johtua? Käsi- ja taideteollisuusosalalle suuntautuneiden opiskelijoiden voisi kuvitella olevan innokkaita kohtaamaan uusia ja ehkä hieman erilaisiakin kulttuurisia asioita. On myös tavanomaista ajatella, että käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijat olisivat valmiita kohtaamaan ja haastamaan itsensä taiteen mitä erilaisimpien ilmiöiden parissa. Olen käytännössä todennut, että näin ei monenkaan opiskelijan kohdalla ole. Opiskelijat ovat usein heikosti motivoituneita taide- ja kulttuuriopintoihin. Ajauduin selvittämään asiaa tämänkaltaisen pohdiskelun siivittämänä ja innoittamana.

Vuoden 2014 opetussuunnitelmauudistuksessa muuttuivat kulttuuriaineiden opetuksen sisällöt ja määrät käsi- ja taideteollisuusosalalla jonkin verran. Oppilaitoksemme *Koulutuskeskus Sedun* opetussuunnitelman mukaan käsi- ja taideteollisuusalan perustutkintoon kuuluu viiden osaamispisteen (myöhemmin osp) laajuinen taide ja kulttuuri -moduuli. *Taide ja kulttuuri* on yksi osa 35 osp:n laajuista käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon yhteistä tutkinnonosaa, johon kuuluvat viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen (11 osp), matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen (9 osp), yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen (8 osp) sekä sosiaalinen ja

kulttuurinen osaaminen (7 osp), josta taide ja kulttuuri -osio on yhtenä osana¹.

Taide- ja kulttuuriaineiden lähiopetuksen tuntimäärä on valitettavasti varsin pieni osa 180 osp:n tutkintokokonaisuudesta. Sen sijaan sen merkitys artesaanitutkinnon osaamistavoitteiden saavuttamisen kannalta on keskeinen. Taide- ja kulttuuriaineiden opintojen sisällöt tukevat sekä ammatillisen osaamisen että elinikäisen oppimisen osaamistavoitteita ja ovat siten taideteollisuusosalalla opetuksen keskiössä.

Tutkielmani kuuluu museologian alaan, ja se liittyy kulttuurin ja kulttuuriperinnön arvostamiseen ja arvottamiseen. Käsi- ja taideteollisuusalan erikoismaalauksen ja pinnankäsittelyn opiskelijat ovat sekä opintojen että tulevan työelämänsä aikana usein tekemisessä entistämisen, korjauskorjauksen tai konservoinnin kanssa. Artesaanimaalarin ammatilliseen osaamiseen kuuluvat erilaiset historialliset/perinteiset pintakäsittelyt ja niissä käytettävien materiaalien sekä työtapojen tunteminen sekä hallinta. Rooli- ja teatteripuvustuksen opiskelijoiden on puolestaan tunnettava entisaikojen asusteissa käytetyt kankaat, muut materiaalit ja työmenetelmät sekä pukuhistoriaa.

¹ Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto 2014, 2–3.

1 Tutkimuskohteen taustakuvaus

Tutkimukseni kohteena ovat toisen asteen käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijat. Selvitän työssäni heidän suhtautumistaan taide- ja kulttuurialaisten opetukseen sekä opetuksen sisältöön. Tutkimuskohteen opiskelijoiden ikäjakauma on suuri. Eri suuntautumisalojen opiskelijaryhmissä on suoraan peruskoulusta tulleita ja lukion käyneitä sekä osaksi myös aikuisopiskelijoita. Nuorimmat opiskelijat ovat juuri peruskoulunsa päättäneitä 16-vuotiaita ja vanhimmat yli 40 vuoden ikäisiä ammatinvaihtajia. Tulevaisuudessa aikuisopiskelijoiden määrä tulee vielä lisääntymään, kun ammatillisen koulutuksen reformi astuu voimaan 1.1.2018². Uudistuksen jälkeen aikuiskoulutus ja nuorisoaste sulautuvat yhteen.

Kuva 2 Kuva oppilaitoksestamme *Koulutuskeskus Sedu*, Ilmajoki, Pappilantie. Kuva Jukka Pekkala.

² Ammatillisen koulutuksen reformi, Opetushallitus 2017.

Johtuen erilaisista taustoista on opiskelijoilla erilaisia taitoja ja tietoja. Myös kiinnostuksen kohteet muuttuvat iän ja osaksi kokemusten sekä osaamisen myötä. Opiskelijoiden erilaiset tiedot ja taidot asettavat opettajille haasteen saada opinnoista rakennettua sellaisia, että niissä olisi haastetta tasapuolisesti kaikille. Sukupuolijakauma oppilaitoksessa on vuosien saatossa muuttunut hyvin naisvaltaiseksi. Joitakin vuosia sitten suhde oli suurin piirtein tasan naisten ja miesten kesken. Vaikuttavatko – ja miten – edellä mainitut seikat suhtautumiseen taide- ja kulttuuriaineen opiskeluun, jää tutkielman tekijän selvitettäväksi.

Miksi sitten tutkimuskohteeksi valikoituivat juuri artesaaniopiskelijat?

Syy tähän on oma työnkuvani käsi- ja taideteollisuusalan ammatillisena opettajana. Kulttuurialan oppilaitoksena olemme opetuksessa tekemisissä kulttuuristen asioiden kanssa oli sitten kyse ammatillisesta tai yleisaineiden opetuksesta. Kun olen useiden vuosien ajan työskennellyt tulevien artesaanien parissa, olen koko opetushistoriani ajan ihmetellyt, miksi taide- ja kulttuuriaineiden opiskelu on opiskelijoille niin vastahakoista. Mikä siinä ahdistaa? Oppiainetta ei ole koettu tärkeäksi ammattiin opiskeltaessa. Olen pohtinut asiaa eri opiskelijaryhmien ja vuosikurssien kanssa saamatta selkeää vastausta. Toisinaan ongelmiksi koetaan, ettei opetuksen sisällöllä ole merkitystä tulevaa ammattia ajatellen tai opetuksen sisältö ei kiinnosta ylipäätään, toisinaan kiinnostamattomuus on henkilöitynyt suoraan opettajaan ja hänen tapaansa opettaa. Oli syy mikä tahansa, mitä ilmeisimmin kyseisen aineen opetus kaipaa tuuletusta ja uudistusta. Kaikkia opiskelijoiden esittämiä toiveita ja ehdotuksia ei voi eikä pysty toteuttamaan – tai onko niitä aina edes tarpeen toteuttaakaan –, mutta joku punainen lanka olisi löydettävä. Opiskelusta ei mielestäni tarvitse luoda kuitenkaan mitään sirkustoimintaa: oppiminen vaatii toisinaan isoja ponnisteluja ja sitoutumista pitkäjänteiseen työntekoon. Nyky-yhteiskunnassa tuntuu valitettavasti olevan valloillaan ajatus ”mulle nyt heti kaikki”. Asioiden

pitäisi tapahtua välittömästi, ja pitkäjänteisyys asioiden omaksumiseen puuttuu lähes kokonaan.

Opiskelijoiden vähäinen kiinnostus taide- ja kulttuuriaineiden opintoja kohtaan on mielestäni pohtimisen ja suunnittelemisen arvoinen asia. Tilanteeseen pitäisi pystyä vaikuttamaan esimerkiksi kehittämällä opetuksen sisältöjä ja menetelmiä.

Tutkielmani tavoitteena on selvittää millaisia käsityksiä artesaaniopiskelijoilla on taide- ja kulttuuriaineopintojen keskeisistä aihepiireistä ja pohtia, kuinka tätä tietoa voidaan hyödyntää opetuksen opiskelijalähtöisessä suunnittelussa sekä toteutuksessa.

Jaan tutkimusongelmani kahteen pääkysymykseen, jotka valottavat taide- ja kulttuuriaineen opetustilannetta eri suunnista.

Ensiksi kysyn, millaisena käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijat kokevat taide- ja kulttuuriaineen opetuksen. Toiseksi kysyn, miten opiskelijat ymmärtävät taide- ja kulttuuriaineopintojen keskeiset käsitteet eli 1. *ympäristön*, 2. *taiteen* ja 3. *kulttuurin*. Menettelyn tavoitteena on selvittää, kokevatko opiskelijat kyseiset termit vieraiksi tai esimerkiksi elitistisiksi, koska tämä saattaa vaikuttaa opiskeluhaluttomuuteen. Tutkielman tarkoituksena on myös saada näkyviksi opiskelijoiden näkemyksiä taide- ja kulttuuriaineiden opetuksen sisällöistä.

2 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Käytän tutkimusmenetelmänä etnografista tutkimusmenetelmää. Menetelmääni voisi myös kutsua osallistuvaksi havainnoinniksi, koska olen osa tutkimuskohdettani. Mielenkiintoni kohdentuu kulttuuristen merkitysten muodostusprosesseihin, jotka tapahtuvat sosiaalisessa kanssakäymisessä³. Työnkuvassani ammatillisena opettajana olen jatkuvassa vuorovaikutuksessa opiskelijoiden kanssa, ja siksi etnografinen tutkimusmenetelmä sopii tutkielmani menetelmäksi hyvin. Kerätessäni ja analysoidessani tutkittavaa aineistoa on pyrkimykseni ollut päästä asettumaan opiskelijan asemaan niin että ymmärtäisin paremmin, mitä he opiskelijoina ajattelevat taide- ja kulttuuriainekokonaisuuteen liittyvistä asioista, ja kuinka he niihin suhtautuvat.

2.1 Mitä on etnografia

Siitä, mikä tekee tutkimuksesta etnografisen tutkimuksen, omaavat tutkijat ja eri tieteenalat erilaisia käsityksiä. Etnografiassa etnografi osallistuu ja havainnoi:

*"Etnografinen tieto rakentuu vähitellen, havainnoinnin, osallistumisen, keskustelujen, haastattelujen, erilaisen kentällä olevan materiaalin keräämisen ihmettelyn myötä."*⁴

Hanna Vilkka toteaa kirjassaan *Tutki ja havainnoi*:

*"Tieteellinen tutkimus perustuu aina luotettaviin havaintoihin, jotka ovat oleellisia ongelmanasettelun, tutkimusmetodien ja teoreettisen viitekehyksen kannalta."*⁵

³ Vesterinen 1999, 82.

⁴ Hakala & Hynninen 2008, 214.

Etnografinen tutkimus sopii ominaislaatuksensa vuoksi erityisen hyvin tutkimusmenetelmäksi, koska olen osa tutkimusta. Kuljin osana opiskelijaryhmiä tarkkaillen ja keskustelin tutkimusaiheista heidän kanssaan.

Etnografiassa tavoitteena on analysoida monipuolisesti kulttuurisia prosesseja sekä merkityksiä. Kuva-analyysitehtävää suunnitellessani oli lähtökohtana saada kysymykset laadituksi kattamaan mahdollisimman monipuolisesti ja laajasti taide- ja kulttuuriaineiden opetussuunnitelman keskeisiä sisältöjä. Taide- ja kulttuuriaineopintojen keskeiset sisällöt liittyvät hyvin vahvasti kulttuurisiin teemoihin ja niiden eri merkityksiin.

Etnografiassa tutkija tutustuu itse tutkimuskohteeseensa ja opettelee toimimaan osana tutkittavaa yhteisöä. Tutkimukselle on tavanomaista, että analyysiä tutkimusmateriaalista tehdään jo sen keräämisvaiheessa. Tutkimuskentällä tehtävä alustava analysointi antaa suuntaa ja tarkentaa sitä, mihin asioihin tutkijan olisi hyvä keskittyä⁶. Aloittaessani tekemään tutkimusta, olin lukuvuoden aikana tutustunut tutkimuskohteeseen toimiessani erilaisissa opetustilanteissa opiskelijoiden kanssa. Tuttu tutkimusympäristö sekä tuttu tutkimuskohde on ollut hienoinen etu ja helpotus tutkimusaineiston keräämistä ajatellen. Tutkimuskohteena olleiden opiskelijoiden kanssa käydyt keskustelut ovat sujuneet mutkattomasti koko työn ajan.

Ryhtyessään etnografisen tutkimuksen tekemiseen tutkija sitouttaa samalla itsensä pitkään prosessiin ja yllättäviin käännteisiin. Kyseinen tutkimusmenetelmä perustuukin tutkijan pitkäaikaiseen läsnäoloon tutkimuskentällä⁷. Tyypillistä on myös, että kentällä ollaan paljon ja aineistoja kerätään monin eri tavoin: esimerkiksi haastattelemalla, kuva-analyysin avulla tai seuraamalla tutkittavan ryhmän toimintaa. Etnografinen tutkimus soveltuu tutkimusmenetelmäksi hyvin juuri käytännön menetelmiensä vuoksi,

⁵ Vilka 2006, 11.

⁶ Lappalainen 2008, 11,12.

⁷ Tolonen & Palmu 2008, 89.

sillä olen työni vuoksi tutkimuskohteiden parissa päivittäin ja voin havainnoida opiskelijoiden toimintaa jatkuvasti. Etnografiassa tutkija joutuu tai saa myös mahdollisuuden purkaa ja kyseenalaistaa omia oletuksiaan sekä itsestäänselvyyksiä⁸. Kun kyseenalaistamalla omia oletuksiani tutkielman edetessä, saan mahdollisesti opiskelijalähtoisemmän lopputuloksen. Tämä puolestaan auttaa taide- ja kulttuuriaineopintojen lähiopetuksen tuntuun suunnittelussa.

Haastattelu on yksi tapa kerätä tutkimusmateriaalia, ja samalla tutkija pääsee kontaktiin toimijoiden kanssa, eivätkä havainnot perustu pelkästään tutkijan havainnointiin⁹. Etnografinen tutkimus perustuu havainnointiin ja tämä taas edellyttää tutkijalta hyvää taitoa kirjoittaa. Kirjoittamisen taito onkin etnografian tärkeimpiä taitoja¹⁰. Kirjoittaminen ja muistiinpanojen tekeminen keskusteltaessa tutkimuskohteen kanssa saattaa myös häiritä avointa ja hedelmällistä tilannetta. Siksi suosin merkintöjen tekemistä keskusteluhetkien ulkopuolella esimerkiksi heti keskustelun jälkeen. Näin kirjoittaminen ei häiritse hyvää keskustelua.

Mitä etnologia sitten oikeastaan on? Etnologia on meihin ihmisiin kohdistuva tieteenala, joka tutkii ihmistä kulttuurisena olentona¹¹. Etnologia liittyy tutkimukseeni siinä mielessä, että perehdyin tutkimuskohteitteni kulttuuriin käyttäytymisiin ja mielenkiinnon kohteisiin. Kuva-analyysitehtävän perimmäinen tarkoitus oli päästä kiinni tutkimuskohteen kulttuuriin mieltymyksiin. Mieltymysten selvitys voi puolestaan auttaa rakentamaan taide- ja kulttuuriaineiden opetuksellista sisältöä opiskelijalähtoisemmäksi.

⁸ Hakala & Hynninen 2008, 214.

⁹ Tolonen & Palmu 2008, 90.

¹⁰ Vilkkä 2006, 67.

¹¹ Lönnqvist 1999, 13.

2.2 Etnografinen haastattelu

Etnografista haastattelua tehtäessä on haastattelijan ja haastateltavan välisellä suhteella merkitystä samoin kuin ajalla, paikalla, sosiaalisella kontekstilla sekä haastattelutilanteella. Sillä, tuntevatko tutkija ja haastateltavat entuudestaan, on merkitystä. Haastattelijan ja haastateltavan välinen suhde vaikuttaa erityisesti siihen, miten tutkimuksen teemoja ja kysymyksiä lähestytään¹². Opettaja–oppilas-tilanne, jollaisessa tutkimuksessani ollaan, ei luultavasti helpota haastattelutilannetta. Tämä tilanne näkyi joidenkin opiskelijoiden kanssa keskustellessa selkeästi hieman esteellisenä seikkana, vaikka olimme tunteneet toisemme useamman kuukauden ajan.

Etnografisen haastattelun tärkeimpänä kriteerinä voisi sanoa olevan haastateltavien kanssa vietetyn ajan käytön ja laadun. Näistä elementeistä syntyy oikeanlainen etnografinen haastattelu. Myös tietynlaisen avoimuuden tulee säilyä, jotta tutkittavien omille näkemyksille ja mielipiteille on tilaa. Tutkijan onkin hyvä asettua oppijan rooliin saadakseen paremman ymmärryksen tutkittavasta kohteesta¹³. Haastattelu on hyvä tehdä esimerkiksi nauhoittamalla se työskentelyn lomassa ja purkaa keskustelu myöhemmin. Usein myös haastattelukysymykset muotoutuvat uudestaan työskentelyn yhteydessä¹⁴. Haastattelutilanteesta tulisi saada luoduksi vuoropuhelu, jossa molemmilla/kaikilla osapuolilla on tasavertainen mahdollisuus tulla kuulluksi, mutta jossa haastattelija kuitenkin johtaa keskustelua¹⁵. Tasavertaisuus oli hieman hankala saavuttaa oppilas–opettaja-suhteen vuoksi. Opettaja–oppilas-tilanteessa opiskelijan ikä suhteessa opettajan ikään oli mielestäni merkittävässä roolissa. Jos opiskelija oli paljon nuorempi, on tilanteesta helpommin aistittavissa tietynlainen varovaisuus. Ky-

¹² Tolonen & Palmu 2008, 91.

¹³ Tolonen & Palmu 2008, 91.

¹⁴ Tolonen & Palmu 2008, 92.

¹⁵ Tolonen & Palmu 2008, 97.

seinen varovaisuus osaksi tasaantuu, kun oppilas ja opettaja alkavat tuntea toistensa toimintatavat paremmin.

Työskentelyn lomassa tehdyt haastattelut olivat puolestaan oivallinen toimintamalli. Siinä pääsi asioihin kiinni kuin itseltä salaa, huomaamatta. Työskentelyn lomassa tapahtuneissa keskusteluissa keskusteluilmapiiri oli huomattavasti rennompi ja välittömämpi.

Etnografisen haastattelun tiukka määritelmä perustuu kenttätöön yhteydessä tehtyyn haastatteluun, joka on tehty yhdessä tutkittavan kanssa. Tutkimus perustuu myös tuttuuteen, läsnäoloon sekä tutkimuksen laatuun. Kyseinen haastattelumenetelmä saattaa kantaa mukanaan myös yhteisiä viittauksia tapahtumista, paikoista ja yhteisistä kokemuksista, parhaimmillaan jopa juoruja sekä tunteita ja ennakko-oletuksia. Tilanne, jossa tutkija ja tutkimuskohde pääsevät näin lähelle toisiaan, on hyvin herkullinen tutkijan kannalta, joskin toisaalta siitä voi syntyä myös ongelma. Tärkeään rooliin haastattelun lisäksi nousee haastatteluaineiston analysointi. Tärkeää olisikin analysoida ja tulkita aineistoa samassa kontekstissa kuin missä aineisto on kerätty¹⁶.

2.3 Etnografinen analyysi

Etnografisessa tutkimusmenetelmässä kerätään aineistoja monin eri tavoin: haastattelemalla, kenttäpäiväkirjojen ja muistiinpanojen avulla sekä muilla tavoin, esimerkiksi kuvin ja äänityksin.

"Analysointi ja tulkinta ovat jatkuvaa, uusiin kysymyksiin ja ihmettelyihin johtavaa."¹⁷

¹⁶ Tolonen & Palmu 2008, 110.

¹⁷ Hakala & Hynninen 2008, 214.

Aineiston keruu tapahtuikin monin keinoin aivan kuten Hakala ja Hynninen ovat sen etnografisessa tutkimuksessa kuvanneet tapahtuvan. Käytän aineiston keruussa haastatteluja, joista kirjoitan kenttäpäiväkirjaa. Yhtenä keinona aineiston keruussa on myös kuva-analyysimenetelmä.

Analysoinnista Hanna Vilkkä kuvaa sen olevan

"...havaintojen ryhmittelyä ja yhdistämistä johtolangoiksi, joista voidaan tehdä tulkinta."¹⁸

Keskitalo kuvaa visuaalisen materiaalin tutkimista ja tulkintaa hyvin mielenkiintoisella tavalla artikkelissaan. Hän kuvailee sen muistuttavan lähes tulkoon salapoliisityötä¹⁹. Tähän salapoliisityöhön törmäsin tulkitessani tutkielmassani käyttämää kuva-analyysitehtävien tuottamia tuloksia. Erityisesti silloin jouduin pohtimaan vastaajan ajatuksia, kun hän ei vastannut lainkaan sanallisesti, vaan ainoastaan kuvallisin keinoin. Pelkän kuvan tulkinta on äärimmäisen hankalaa. Siitä voi tehdä helposti vääriä tulkintoja, jotka johtavat vääristyneeseen lopputulemaan.

¹⁸ Vilkkä 2006, 76.

¹⁹ Keskitalo 2013, 188.

3 Aineiston kerääminen

Osa tutkittavasta aineistosta kerättiin keskustelevan kuva-analyysin avulla. Käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijat osallistuivat tehtävään, jossa he etsivät annettujen otsakkeiden avulla aihepiiriin sopivia kuvia ja perustelivat tekemänsä valinnat.

Osallistuessaan kuvantekoon opiskelija osallistui myös samalla kulttuuristen merkitysten rakentamiseen ja uusintamiseen, mahdollisesti myös uudistamiseen. Pidän tärkeänä tallentaa näitä merkitysten prosesseja, jotka käytännössä ilmenivät siinä, miten opiskelijat tekivät, havainnoivat ja kommentoivat kuvia. Prosessin vaiheessa seurasin opiskelijoiden toimintaa ja kirjasin ylös sen eri vaiheita ja ilmi tulleita asioita. Prosessin seuraaminen paljasti nuorten visuaalisen ilmaisun yhteyksiä – persoonallisuutta²⁰.

Kulttuuriseen merkitykseen pääsee paremmin kiinni, kun yhdistää kuvat ja haastattelut sekä tulkinnat kuvien merkityksestä. Moniaistisuus liittyy etnografiseen tutkimukseen, ts. se, miten tutkija ymmärtää ja tulkitsee tutkimuskohteena olevien henkilöiden haastattelut ja kokemukset²¹. Edellä mainituista syistä käytin keskustelevaa kuva-analyysia aineistonkeruun menetelmänä, sillä pelkästään kysymyksiä esittämällä on opiskelijoilta hankala saada kerätyksi riittävää määrää tutkimusaineistoa.

Kuvien etsimisen lisäksi opiskelijat myös vastasivat kuva-aiheita sekä taide- ja kulttuuriaineita koskeviin kysymyksiin. Kysymysten tarkoituksena oli selvittää ja tarkentaa kuvien tuoman viestin lisäksi opiskelijoiden ajatuksia sekä mielenkiinnon kohteita taide- ja kulttuuriopinnoista. Kuva-analyysiin laaditut kysymykset ja aihepiirit ovat keskeisiä käsitteitä taide-

²⁰ Kankkunen 2008, 186.

²¹ Kortelainen 2013, 101.

ja kulttuuriaineopinnoissa, mutta myös aivan oleellisen tärkeitä koko käsi- ja taideteollisuusalan perustutkintoa ajatellen. Käsitteet näkyvät myös opetussuunnitelmaan kirjatuissa opiskelijoiden osaamistavoitteissa. Taide- ja kulttuuriaineopintojen opetussuunnitelmassa opiskelijan yhtenä osaamistavoitteena on, että opiskelijan tulee osata arvioida ja soveltaa suomalais- ta kulttuuriperintöä ja oman alansa käytänteitä²². Aihealueet ovat perustel- tuja ja on selvää, miksi juuri ne valikoituivat kuva-analyysiin. Esimerkiksi aihepiiristä 1. *Ympäristö* päästään sellaisten kysymysten pariin kuin mikä tai mitä on elinympäristö. Miten elinympäristö meihin vaikuttaa? Aihepiiris- tä 3. *Kulttuuri* puolestaan päästään peruskysymyksen äärelle: mistä kult- tuuri tulee tai mitä se on?

Kuva-analyysissä esiintyvät aihepiirit, joihin opiskelijat vastasivat etsimällä kuvia ja tarkensivat vastauksiaan lyhyillä sanallisilla kommentteilla olivat:

- 1.Ympäristö
- 2.Taide
- 3.Kulttuuri

3.1 Ympäristö

Mitä on ympäristö, mistä se koostuu?

Ympäristö koostuu useanlaisista ympäristöistä, kuten luonnon- ja kulttuu- riympäristöistä sekä sosiaalisista ympäristöistä²³. Edellä mainittujen lisäksi on myös elinympäristö. Millainen on sinun elinympäristösi? Elinympäristön katsotaan koostuvan alueesta, jossa ihminen elää ja pääsääntöisesti vai- kuttaa, eli se kattaa lähinnä arkisen toiminnan alueen. Arkisiin toimintoihin

²² Seinäjoen Koulutuskuntayhtymä 2015, 132.

²³ Maaperä 2018, 8.

katsotaan kuuluviksi työnteon, asumisen, opiskelun, palveluiden ja harrastusten. Elinympäristö on määritelty Elinympäristön seurannan kehittämisen loppuraportissa seuraavasti:

”...kokonaisvaltaisesti elämisen laatuun ja elinolosuhteisiin vaikuttavia tekijöitä tietyllä alueella, ja sitä tarkastellaan käyttäjän näkökulmasta.”²⁴

Luonnonympäristöksi katsotaan kuuluvan koskemattomat luonnonalueet ja kaupunkialueiden kasvilliset piha-alueet, sekä ympäristön muu kasvillisuus. Sen määrää voidaan mitata päällystämättömien alueiden, kasvullisen maaperän ja viheralueiden määrällä suhteessa kokonaispinta-alaan. Luonnonympäristön pinta-alan määrä puolestaan vaikuttaa asumisviihtyvyyteen ja alueen visuaaliseen ilmeeseen sekä pohjaveteen. On tärkeää, että luonnonmaisemia ja -ympäristöjä vaalittaisiin ja suojeltaisiin niiden säilymisen vuoksi. Luonnonmaisemien kasvillisuus mm. sitoo pölyä, puhdistaa sekä kosteuttaa ilmaa ja toimii tuulensuojana. Kasvillisuudella on kaupunkiympäristöä ajatellen isoja positiivisia merkityksiä²⁵.

Kulttuuriympäristö on ympäristö, johon ihminen on useimmiten ehtinyt vaikuttaa. Kulttuuriympäristö muodostuu rakennetusta ympäristöstä, muinaisjäännöksistä, maisemasta ja perinnebiotoopeista²⁶. Kulttuuriympäristö on syntynyt ihmisen toimesta, kun hän on muokannut maisemaa haluamallaan tavalla ajan saatossa. Muutos ilmentää ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta ja kertoo alueen historiasta sekä kulttuurista. Se kertoo myös siitä, miten ihminen muokkaa ja muuttaa luontoa sekä hyödyntää sen voimavaroja täyttämään itsensä tarpeita²⁷. Siksi onkin tarpeen, että kulttuuriympäristöjen vaalimiseksi ja säilymiseksi on laadittu rakentamista sekä maankäyttöä ohjaavaa lainsäädäntöä. Myös Suomi on sitoutunut suojelemaan

²⁴ Strandell & Strandell 2002, 10.

²⁵ Strandell & Strandell 2002, 48–49.

²⁶ Takala 2018, 5.

²⁷ Lahdenvesi-Korhonen 2009, 8.

kulttuurimaisemiaan ratifioimalla kansainvälisiä yleissopimuksia kuten *Unescon yleissopimus* (2013) maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelusta, *Granadan sopimus* (1985) rakennustaiteellisen perinnön suojelusta, *Maltan sopimus* (1992) arkeologisen kulttuuriperinnön suojelusta ja *Firenzen maisemasopimus* (2000, eurooppalaista maisemaa koskeva sopimus)²⁸.

Sosiaalinen ympäristö kuuluu olennaisena osana kulttuuriympäristöömme. Eritoten kaupunkimaisemassa puistoilla on suuri visuaalinen merkitys asuinviihtyvyyden kannalta²⁹. Puistot toimivat kaupunkimaisemassa meidän visuaalisina viihdyttäjinämme.

3.2 Taide

Millaisia mielikuvia sana *taide* meissä synnyttää? Mitä on taide?

Kielitoimiston sanakirja toteaa taiteen olevan merkityksellisten aistipohjaisten elämysten tuottamaa luovaa toimintaa. Tämän luovan toiminnan tulokset ovat taidetta³⁰. Mitä on merkityksellinen toiminta, kuka sen määrittelee? Miten taide sitten pitäisi määritellä, mikä on taidetta? Voimmeko me jokainen katsoessamme jotain asiaa tai esinettä todeta sen olevan taidetta, oli se esteettisesti kaunista tai ei? Maaria Linko toteaa taiteen määrittämisen olevan suhteessa kulttuuriin. Samoin hän toteaa nuorten määrittävän taiteeksi sen, minkä he katsovat olevan taidetta³¹. Vaatiiko jonkin asian määrittäminen taiteeksi enempää kuin todeta sen olevan taidetta tai sitten ei? Taidetta oli joidenkin vastaajien toimesta pohdittu kuva-

²⁸ Berghäll & Pesu 2008, 8.

²⁹ Strandell & Strandell 2002, 8.

³⁰ Kielitoimiston sanakirja 2017.

³¹ Linko 1992, 18.

analyysissä pintaa syvemmalta. Taiteelle oli myös kuva-analyysissä annettu hienoja määritelmiä:

”Taide on jonkun tunteen vangitsemista konkreettiseksi todisteeksi.”³²

Taiteen määrittely ei kuitenkaan ole ihan yksinkertaista, ainakaan Kalle Lampelan mukaan. Hän toteaa artikkelissaan, että sen määrittelemiseen ei yksi lause riitä. Tiivistettynä hän toteaa sen olevan

”...ruumiillistettuja merkityksiä, valveunia ja 12-kohtainen kriteeristö.”

Hän jatkaa, että hiukankaan uskottavan taidemäärittelyn tulee sisältää esimerkkejä konkreettisista taideteosesimerkeistä³³.

Taide liitetään myös helposti elitistiseksi toiminnaksi. Ilmiö on saanut alkunsa jo entisaikojen kulttuurista, kun taide oli kiinnittynyt ylimystöjen elämäntyylisiin. Tästä nimitys *eliittikulttuuri*³⁴. Taiteeseen liittyy myös läheisesti antiikin Kreikan käsite *mimesis*. Mimesis voidaan ymmärtää myös suomenkielisenä terminä jäljittely, johon ihminen on kaikista eläinlajeista taipuvaisin. Kun esitys on yhtä kuin esitetty asia mutta maalattuna versiona, voidaan sitä kutsua mimeettiseksi esittämiseksi. Onko valokuvaus sitten mimesiksen huipentuma? Valokuvaus on myös museologisesti ajateltuna mielenkiintoinen taiteen laji. Valokuva on dokumentti hetkestä, todellisuudesta ja ajasta. Valokuva tästä todellisuudesta antaa meille samalla mahdollisuuden unohtaa kyseinen hetki, johon me valokuvan avulla voimme palata myöhemmin. Ihmisen kuvatessa jotakin asiaa esimerkiksi väreillä, sanoilla tai vaikkapa tanssin liikkein on kyseessä mimesis. Mimesis termi-

³² Pekkala 2018.

³³ Lampela 2014.

³⁴ Häyrynen 2006, 26.

nä ja käsitteenä kattaa siis ison joukon ihmisen toimintaa sekä elämää³⁵. Taide tai mimesis saattaa synnyttää katsojassa vahvoja tunteita ja mielipiteitä, mutta eikö se juuri ole taiteen perimmäinen tarkoitus: herättää tuntemuksia ja tunteita.

Suomen Kulttuurirahasto järjesti vuosina 2008–2011 *Myrsky*-hankkeen 13–17-vuotiaille nuorille. Hankkeessa haluttiin vahvistaa nuorten hyvinvointia sekä henkistä ja sosiaalista kasvua tuomalla kulttuuria sekä taidetta heidän elämäänsä. Hankkeen tarkoituksena oli juurruttaa nuorten taide-toiminnan tapoja³⁶. Kiinnostavaksi hanke nousee tässä yhteydessä siksi, onko nuorten valinnoista löydettävissä yhtäläisyyksiä suhteessa omaan tutkimukseeni. Mikäli tällaisia löytyy, millaisia ne ovat. Millaisiin taideprojekteihin nuoret halusivat osallistua *Myrsky*-hankkeessa, ja olivatko heidän valintansa linjassa sen kanssa, mitä oppilaitoksemme opiskelijat nimesivät taiteeksi tässä tutkimuksessa?

Onko taide merkityksellistä nuorille? On, ainakin Myllyniemen mukaan. Hän kirjoittaa *Taidekohtia*-johdannossaan, että nuorten mielestä taiteen ei tarvitse olla hyödyllistä, sillä se on itseisarvo. Samaan hengenvetoon hän toteaa, etteivät nuoret pidä taidetta erillisenä saarekkeena, vaan kokevat sen tuottavan elämyksiä ja kasvattavan itsetuntoa³⁷.

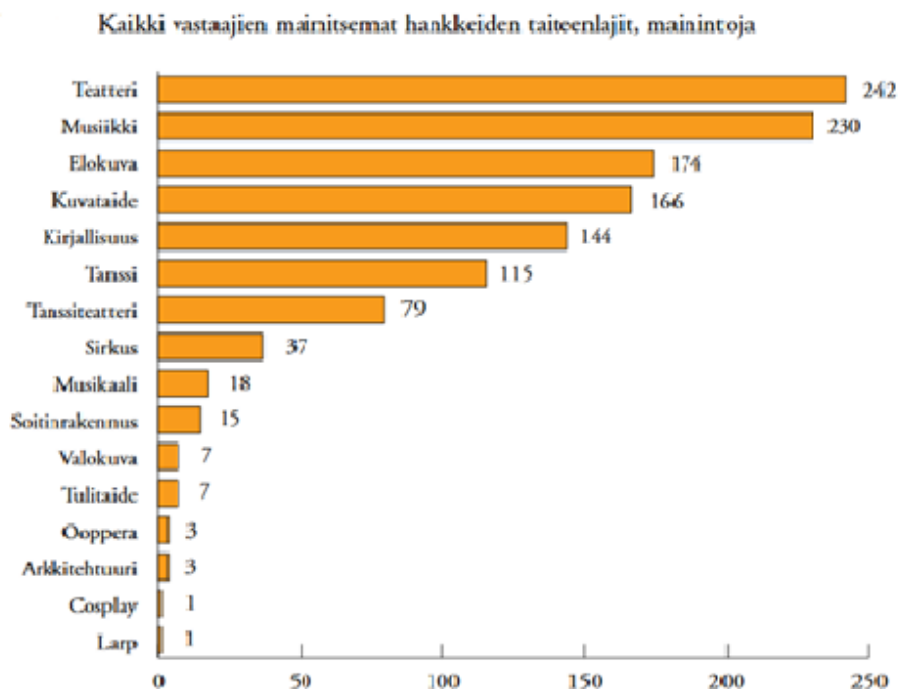
Omassa tutkimuksessani kävi ilmi, ettei se kuva-analyysiin vastanneiden opiskelijoiden mukaan ole kovin merkityksellistä likikään kaikille opiskelijoista. Opiskelijat, joille taide ei merkinnyt mitään, vastailivat kysymyslomakkeen muihinkin kohtiin varsin ympäröyvästi, eli heillä ei ollut muistakaan aihepiireistä kovin innostuneita mielipiteitä. Se, oliko taide vastaajille yhdenmukaista vai johtuiko vastausten laatu kuva-analyysitehtävän yhdenmukaudesta, jäi selvittämättä. Vastaavasti opiskelijat, jotka olivat kiin-

³⁵ Hacklin 2017, 87; Kuisma 2017, 9.

³⁶ Suomen kulttuurirahaston *Myrsky*-hanke 2011, 13.

³⁷ Myllyniemi 2009, 9.

nostuneita taiteesta ja harrastivat sitä itsekin, pitivät sitä hyvin merkityksellisenä.

Yksittäisistä taiteenlajeista loppakkeissa mainittiin useimmin teatteri (242 mainintaa 25 hankkeesta), musiikki (230 mainintaa 28 hankkeesta), elokuva (174 mainintaa 21 hankkeesta), kuvataide (166 mainintaa 26 hankkeesta), kirjallisuus (144 mainintaa 16 hankkeesta) ja tanssi (115 mainintaa 16 hankkeesta).

Kaavio 1 Pylväsdiagrammi paljastaa, mitkä taiteen osa-alueet ovat kiinnostaneet Myrskyhankkeen nuoria³⁸.

Palaan Myrsky-hankkeen ja oman tutkimukseni vertailuun tarkemmin myöhemmässä kappaleessa, missä esittelen tutkimustani taiteesta tarkemmin.

3.3 Kulttuuri

Mitä on kulttuuri? Miten ymmärrämme käsitteen kulttuuri?

³⁸ Suomen kulttuurirahaston Myrsky hanke 2011, 203.

Kulttuuri koostuu kahdesta asiasta: aineettomasta ja aineellisesta perinteestä. Nämä kaksi käsitettä ei ole oikeastaan toisistaan erotettavissa, vaan ne nivoutuvat tiiviisti toisiinsa. Kulttuuriteon syntymisestä Siivonen on hienosti ja osuvasti esittänyt asian seuraavasti: musiikin soittaminen ihmisten kuultavaksi ilman fyysistä esinettä on mahdoton tehtävä³⁹. Samoin nivoutuvat aineeton ja aineellinen perinne toisiinsa.

Miten ihminen on oppinut luomaan kulttuuria? Kun ihminen on tullut kulttuuria luovaksi ja säilyttäväksi olennoiksi, liittyy kehityskaareen kaksi vaihetta. Ensimmäinen on aivojen kehittyminen: on syntynyt ajan kolmijako, jolloin ihminen kykeni jakamaan ajan menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaan. Tällöin ihminen pystyi erottamaan syyn ja seurauksen. Toinen olennainen seikka on kieli, jolla kommunikoida⁴⁰.

Pitääkö kulttuurin olla ns. korkeakulttuuria ollakseen kulttuuria? Simo Häyrynen esittää, että kulttuuri voidaan jakaa kolmeen teoreettiseen kehukseen:

- ”– *Kulttuuri inhimillisen tiedon ja taidon korkeimpana muotona*
- *Kulttuuri elämisen tapana*
- *Kulttuuri mentaalisisina tieto- ja arvojärjestyksinä*”

Häyrynen määrittelee kulttuuria myös siten, että se olisi kaikkea ihmisten toimintaa ja saavutuksia essentiaalisessa sekä aspektisessa mielessä. Se, mikä erottaa meidät muusta luonnosta on taideteoksen tekeminen ja käsitteellinen kieli. Kulttuurin voidaan myös tulkita olevan ihmisen sopeutumista luonnonympäristöön⁴¹. Kulttuuri on siis meidän ihmisten luomaa, ja sen keskiössä on kieli. Sama puhuttu kieli, äidinkieli, on asia, joka yhdistää ja luo ehkä turvallisuuttakin. Professori Janne Vilkuna totesi Kulttuuriympäris-

³⁹ Siivonen 2015, 153–154.

⁴⁰ Vilkuna 2015, 113.

⁴¹ Häyrynen 2006, 22–23.

töluennollaan 15.9.2015, että äidinkieli toimii kulttuurin peilinä. Se, mille on sanoja, on olemassa, kun puolestaan sitä, mille ei löydy sanoja, ei ole olemassa⁴². Kulttuurille on olemassa myös määritelmä, joka on hyväksytty Meksikossa järjestetyssä kulttuuripolitiikan *Mondiacult*-maailmankonferenssissa vuonna 1982, ja josta sittemmin muodostui myös virallinen määritelmä YK:ssa. Se kuuluu seuraavasti:

”Kulttuurin voidaan laajimmassa merkityksessään sanoa olevan koko se moninaisuus, joka muodostuu yhteiskunnille tai yhteiskuntaryhmille tyypillisistä henkisistä, aineellisista, älyllisistä ja emotionaalisista piirteistä. Kulttuuriin kuuluvat taiteen ja kirjallisuuden lisäksi myös elintavat, yksilön perusoikeudet, arvojärjestelmät, perinteet ja vakaumukset.”⁴³

Mitä tapahtuu, kun liitetään yhteen sanat kulttuuri ja ympäristö? Sanaksi saadaan kulttuuriympäristö. Mitä kulttuuriympäristö sitten tarkoittaa?

Sanaa/käsitettä kulttuuriympäristö voidaan tarkastella useasta eri op-piainenäkökulmasta, ja siksi sen määrittäminen yksiselitteisesti tai määrittäminen ylipäätään on hieman hankalaa. Tarkastelen sitä tässä museologian silmin. Kulttuuriympäristö muodostuu aineellisesta ja henkisestä (aineettomasta) pääomasta. Aineelliseen kulttuuriympäristöön luetaan kuuluvaksi rakennettu ympäristö, muinaisjäännökset ja yleensäkin ihmisen tekemät rakennelmat sekä muokkaamat maisemat. Henkiseen eli aineettoaan kulttuuriympäristöön katsotaan kuuluvaksi esimerkiksi tarinat ihmisten tekemistä asioista. Aineeton kulttuuriympäristö on aina sidoksissa sitä harjoittaviin ihmisiin, ts. aineetonta kulttuuriperintöä ei voi olla ilman ihmistä. Aineeton kulttuuriperintö elää ja muuttuu jatkuvasti suhteessa ympäristöönsä, jossa ihmiset sekä yhteisöt synnyttävät sitä uudelleen. Kulttuu-

⁴² Vilkuna 2015.

⁴³ Vilkuna 2015, 120.

riympäristö on siis läsnä kaikkialla, jokapäiväisessä arjessa. Näin syntyy myös ihmisen ja ihmisten muodostamien yhteisöjen identiteetti⁴⁴.

Aineetonta kulttuuriperintöämme suojelemaan on laadittu *Unescon yleissopimus* vuodelta 2003. Suomi hyväksyi sopimuksen vasta vuonna 2013. Yleissopimuksessa aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseen on määriteltäviä kuuluvaksi seuraavanlaisia asioita:

- ”(a) suullinen perinne ja ilmaisu, mukaan lukien kieli aineettoman kulttuuriperinnön välineenä;*
- (b) esittävät taiteet;*
- (c) sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlatilaisuudet;*
- (d) luontoon ja maailmankaikkeuteen liittyvä tieto ja käytännöt;*
- (e) perinteiset käsityöläisaidot⁴⁵”*

Kulttuuriperintö on meissä jokaisessa. Kulttuuriperintöön on määriteltäviä kuuluvaksi sellaisia omistajastaan riippumattomia menneisyydestä perittyjä voimavaroja, joiden katsotaan kuvastavan ihmisten muuttuvia perinteitä, arvoja, uskomuksia ja tietoja. Kulttuuriperintö ei siis käsitä pelkästään menneisyydestä perittyä, vaan siihen sisältyy myös nykyhetki. Kulttuuriperintö elää ajassa⁴⁶.

Tutkimustuloksia analysoitaessa jouduin pohtimaan, olisiko sukupuoli, iällä tai opiskelijan asuinpaikkakunnan koolla merkitystä kuvanalyysitehtävän vastauksien kannalta? Miten ne vaikuttavat tai onko niillä ylipäänsä vaikutusta? Toivottavasti näihin kysymyksiin tulee tutkimukseni vastauksia.

⁴⁴ Salmela, Matikka, Latvala & Kauppi 2015, 17–19.

⁴⁵ Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta 2013, 2. artikla.

⁴⁶ Salmela, Matikka, Latvala & Kauppi 2015, 17–19.

3.4 Miten tutkimusaineisto kerätään

Tutkimusaineisto on kerätty tavallisten koulupäivien puitteissa oppilaitosympäristössä, eikä se vaatinut opiskelijoilta ylimääräisiä suorituksia. Opiskelun lomassa, tavallisten koulupäivien puitteissa tapahtuvat tiedonkeruut tehtiin ilman mitään erillisiä tilaisuuksia. Tämä mahdollisti paremman ja rennomman keskusteluyhteyden opiskelijoiden kanssa kuin erillisten tilaisuuksien järjestäminen.

Aineiston keruuta helpotti se, että opiskelijoille eli tutkimuskohteelle (tutkimus)ympäristö oli tuttu. Tutut asiat ovat omiaan helpottamaan ja lieventämään tehtävän, kuva-analyysin, tuomaa hämmennystä. Haastattelutilanteesta tulisi saada luoduksi vuoropuhelu, jossa molemmilla/kaikilla osapuolilla on tasavertainen mahdollisuus tulla kuulluksi tilanteessa, jossa haastattelija kuitenkin johtaa keskustelua⁴⁷.

Haastatteluympäristöillä on oma merkityksensä haastattelujen lopputuleman kanssa: esimerkiksi opiskelijoiden kanssa luokkatilassa tehdyt haastattelut ovat erilaisia kuin vapaa-ajalla harrastusten parissa tehdyt⁴⁸. Edellä mainituista syistä haastattelut/keskustelut toteutettiin mahdollisimman huomaamattomasti ammatillisten töiden lomassa, jolloin opiskelijoiden oma keskustelu, vuoropuhelu, toimi puheen veturina. Oma roolini näissä keskusteluissa oli lähinnä olla puhetta johdattelva henkilö ja rohkaista jokaista opiskelijaa tuomaan mielipiteensä julki. Toteutustapa oli aineiston keruulle varsin toimiva. Keskustelutilanteet olivat luontevia, eikä tilanteissa ollut havaittavissa ylimääräistä jännitystä tai muutenkaan keskusteluja haittaavia tekijöitä. Muistiinpanot tein keskustelujen jälkeen, etteivät ne olleet esteenä rennolle keskusteluilmapiirille.

⁴⁷ Tolonen & Palmu 2008, 97.

⁴⁸ Tolonen & Palmu 2008, 102.

Aineiston keruuseen oleellisena osana liittyivät kuva-analyysitehtävä ja sen lomassa tapahtuneet keskustelut. Kuva-analyysitehtävä toimi hyvänä avauksena ja johdantona opiskelijoiden kanssa käydyille keskusteluille.

Sähköpostilla lähetettyihin tehtäviin olisin tuskin saanut yhtään vastausta, ja siksi päätin teettää kuva-analyysin valvotusti tavallisen koulupäivän puitteissa. Kuva-analyysitehtävän tekemistä varten olin varannut opiskelijaryhmille atk-luokan, jossa he pääsivät tietokoneille etsimään tehtäviin tarvittavia kuvia ja vastaamaan sanallisiin kysymyksiin.

Opiskelijoiden saavuttua luokkatilaan he olivat aluksi hieman hämillään: mitä nyt on tapahtumassa, mihin sitä tuli itsensä luvattua. Tehtävän aluksi kävin ryhmän kanssa keskustelun siitä, miksi tehtävää tehdään, mitä siinä tehdään ja kuinka tehdään ja miksi heidän osallistumisensa on tärkeää. Alustava keskustelu hälvensi opiskelijoiden alun hämmennyksen, ja tämän jälkeen päästiin varsinaiseen tehtävään ja sen tuomiin haasteisiin. Tehtävän kysymykset kävimme yhteisesti lävitse kohta kohdalta ja pohdimme, mitä kysymyksillä haetaan ja millaisia kuvia siihen tulisi liittää. Aloituskustelussa korostin opiskelijoiden roolia ja sen asian tärkeyttä, kuinka he tällä tavoin pääsevät vaikuttamaan oman taide- ja kulttuuriaineiden opetuksensa sisältöön. Nostin esille myös sen, ettei kenenkään pidä pelätä vastaavansa kysymyksiin väärin, sillä ei ole olemassa oikeita tai väriä vastauksia. Vastauksilla haettiin jokaisen opiskelijan henkilökohtaista mielikuvaa annetusta aihepiiristä. Joillakin opiskelijoilla huolenaiheeksi nousivat heidän atk-taitonsa. Lupasin auttaa heitä tarvittaessa, ja näin he saivat vastavuoroisesti atk-opetusta. Menetelmä osoittautui toimivaksi ja saavutin noin puolet oppilaitoksemme opiskelijoista. Kuva-analyysitehtävään osallistuminen ei ollut opiskelijoille pakollista, ja sen vuoksi en tavoittanut kaikkia oppilaitoksemme opiskelijoita.

Vastaajista osa oli opiskelijoita, joilla oli jo taide- ja kulttuuriolosuhteiden opinnot suoritettu. Heidän kanssaan keskustelu kääntyi asioihin, joita oli tunneilla

opittu. Eräs heidän kanssaan käyty keskustelu on jäänyt hyvin mieleeni: heistä kukaan ei muistanut, kuka ainetta oli opettanut, puhumattakaan siitä, mitä oli opetettu⁴⁹. Huomio on siinä määrin mielenkiintoinen, että siihen on palattava loppupohdinnassa tarkemmin.

3.5 Tutkimusprosessi

Etnografin tulee osallistua yhteisön arkeen kaikilla aisteillaan: katsellen, haistellen, kuunnellen ja tunnustellen. Tutkijan intensiteetti ja tapa osallistua tutkimuskohteen arkeen saattaa kuitenkin välillä vaihdella. Mitä pidemmän tutkija on yhteisön osana, sitä tarkempia havaintoja hän pystyy tutkimuskohteista saamaan⁵⁰. Tutkijan observointi ei kuitenkaan synny ilman hänen omia tunteitaan ja tuntemuksiaan⁵¹. Etnografista tutkimusta edesauttaa, mikäli tutkimuskohteen jäsenet suhtautuvat tutkijaan sekä tutkimukseen myönteisesti⁵². Tutkimusteksti ei saa vahingoittaa tutkittavien elämää eikä se saa olla negatiiviseen sävyyn kirjoitettua. Hyvä käytäntö on se, että yksilöt, ryhmät ja paikkakunnat säilyvät tuntemattomina⁵³.

Muistiinpanojen tekeminen kenttätöskentelyn yhteydessä on hyvä tehdä mahdollisimman huomaamattomasti, ettei tilanne häiriinny. Keskustelujen ja tilanteiden äänittäminen onkin toimiva työskentelymenetelmä ja varsin huomaamaton tapa kerätä aineistoa. Nauhoittamalla saadaan myös kaikki kielen vivahteet ja tunnelmat paremmin mukaan analysoitavaksi kuin pelkästään kirjoittamalla asiasta. Muistiinpanot tulisi myös kirjata sanatarkasti ylös juuri tunnelman taltioimiseksi. Puhtaaksikirjoittamisen tulisi tapahtua mielellään jo saman päivän aikana, niin että tekstissä säilyisivät tilanteen

⁴⁹ Pekkala 2018.

⁵⁰ Lappalainen 2008, 113; Vilka 2006, 90.

⁵¹ Vilka 2006, 6.

⁵² Vilka 2006, 47.

⁵³ Vilka 2006, 106.

tunnelma ja henki paremmin. Kentällä tehdyt muistiinpanot ovat koko etnografisen tutkimuksen keskiössä, ja siksi ne tulee tehdä erityisen huolellisesti ja tarkasti⁵⁴. Tutkijan tavoitteena on koota kuvaus havainnoistaan tekemänsä tutkimuksen avulla. Kuvauksen tulee kuvata tutkimuskohteen todellisuutta; tietoa joka on tutkimuskohteelle tiedostamatonta. Tutkijan tulee myös avata lukijoilleen se, miten hän on aineistollaan oppinut ymmärtämään kohdettaan, ja miten ymmärrykseen on päädytty⁵⁵.

Aineistolähtöisessä tutkimuksessa, johon etnografisen tutkimus kuuluu, aineisto ja kenttä muokkaavat myös tutkimuskysymyksiä ja toimintamallia⁵⁶. Etnografisessa tutkimuksessa tutkija kirjoittaa kenttätöön yhteydessä yleensä tekstinsä preesensissä. Onko teksti tarpeen jossain vaiheessa muuttaa imperfektiin? Kielellisesti muutos olisi istuva ja samalla tekstiin syntyisi kerroksellisuutta⁵⁷.

Etnografinen tutkimus on tutkijansa näköinen työ. Mitä todennäköisimmin se olisi erilainen, jos esimerkiksi tutkittavat kirjaisivat asiat ylös ja esittäisivät ne⁵⁸. Tutkijan on dokumentoitava keräämänsä aineisto niin hyvin, että hän vielä vuosienkin päästä pystyy osoittamaan, miten hän on tutkimusaineistossa kerännyt⁵⁹. Tutkijan keräämä aineisto ei kuitenkaan ole vielä tutkimuksen tulos, vaan tutkijan on osoitettava, miten kerätty aineisto kertoo laajemmasta kokonaisuudesta eikä pelkästään kerätystä aineistosta⁶⁰. Tutkimuksen tuloksen tulkinta tekee työstä tutkijan näköisen. Omassa tapauksessani, jossa tulkittavana oli tutkimuskohteen (opiskelijoiden) tuottamaa visuaalista kuvaa, sain mahdollisuuden omiin tulkintoihin. Tulkintani

⁵⁴ Lappalainen 2008, 132.

⁵⁵ Vilka 2006, 46, 91.

⁵⁶ Palmu 2008, 141.

⁵⁷ Palmu 2008, 148.

⁵⁸ Palmu 2008, 149.

⁵⁹ Vilka 2006, 68.

⁶⁰ Vilka 2006, 85.

tutkimustuloksista puolestaan väistämättä muokkasivat lopputulosta tutkijan näköiseen suuntaan.

Tutkijatkin ovat tavallisia ihmisiä ja ihmisille tapahtuu virheitä. Mikäli tutkija huomaa tutkimusaineistossaan yksittäisiä havainnointivirheitä, ei tutkimusta tarvitse lopettaa. Havaituista virheistä tulee kertoa avoimesti tutkimuksen lukijoille. Virhelähteiden kriittinen arviointi suhteessa tutkimustuloksiin kuuluu osaltaan tutkimustuloksiin⁶¹. Vaitiololupaus ja salassapitovelvollisuus sisältyvät tutkijan työhön eritoten silloin, jos tutkija on luvannut tutkimuskohteelleen tietyistä asioista näin menetellä⁶². On myös muistettava kirjoittaa tutkimustuloksista hyvien tapojen mukaisesti ja ketään loukkamatta.

3.6 Tieteellisyys

Maisteritutkielman tulee olla tieteellinen. Mitä tai millaista on tieteellinen kirjoitus? Onko se ryppyotsaista, persoonatonta ja vaikeaselkoista tieteellisiä sanoja vilisevää kirjoitusta? Sitä sen ei tarvitse olla. Tieteellisen tekstin tulee olla selkeää ja luettavaa, hauskaakin se voi olla, mutta hupailua siitä ei pidä tehdä. Tieteellisyys edellyttää tietynlaista tapaa ajatella sekä työskennellä, esimerkiksi asiakeskeisyys ja systemaattisuus ovat tällaisia piirteitä. Myös muihin teksteihin viittaaminen kuuluu tieteelliseen kirjoittamiseen, samaten kriittisyys ja epäily⁶³. Edellä kerrottuun viitaten: kirjoitan tutkielmani helposti lähestyttävään muotoon. Tekstiä on helppo lukea, ja samalla työ sisältää tutkielmalta edellytettävää tieteellisyyttä ja tutkimustietoa.

⁶¹ Vilkka 2006, 92.

⁶² Vilkka 2006, 105.

⁶³ Salo 2008, 238; Vilkka 2006, 96.

4 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoituksena ja yhtenä tutkimuskysymyksenä on selvittää, onko käsi- ja taideteollisuusalan taide- ja kulttuuriaineiden opetuksen sisältö opiskelijoille mielekästä ja jollei ole, miten sisältöä tulisi muuttaa, jotta opintokokonaisuudesta tulisi kiinnostava. Selkeänä ja näkyvänä ongelmana liian monella opiskelijalla on, ettei heille kerry opintosuorituksia. Valitettavan usein puuttuvissa opinnoissa ovat mukana myös taide- ja kulttuuripinnot. Mikäli opiskelu ei ole mielekästä eikä sitä koeta tarpeelliseksi, laiminlyönnit sitä kohtaan lisääntyvät. Ajatuksenani on, että opintojen mielekkyyden lisääminen toisi lisää intoa opiskeluun, ja toivottavasti myös kiinnostusta taidetta ja kulttuuria kohtaan.

Toisena tarkoituksena ja tutkimuskysymyksenä on selvittää miten opiskelijat käsittävät sanat *taide* ja *kulttuuri*. Mikäli opiskelijat eivät ymmärrä käytössä olevaa termistöä, on se omiaan lisäämään hämmennystä ja epätie-toisuutta oppiainetta kohtaan. Käytettävän termistön avaaminen on tärkeää opintojen sujuvuuden kannalta. Tutkimuksessani tarkoituksena on myös saada selvitettyä, mikä opiskelijoiden mielestä on kulttuuria ja taidetta, ja miten nämä heidän mielestään liittyvät jokapäiväiseen elämään. Eri-tyisesti toivon tutkimuksen tuovan tietoa siitä, miten niiden tulisi liittyä opiskelijan omaan ammatilliseen koulutukseen.

Kuva-analyysitehtävällä ja kenttätutkimuksella on tarkoitus selvittää, mieltävätkö opiskelijat taide- ja kulttuuriaineet ns. korkeakulttuuriksi tai hieman elitistiseksi? Voiko kulttuuria ja taidetta olla jokin arkisempi asia? Hyvin onnistuneen tutkimuksen tuloksena on uusia ja syvällisempiä näkemyksiä sekä tulkintoja opiskelijoista kulttuuriolentoina⁶⁴. Tutkimustulokseen vaikuttavat jossakin määrin myös tutkijan omat tulkinnat ja mieltymykset⁶⁵. Yhte-

⁶⁴ Lönnqvist 1999, 14.

⁶⁵ Junkala 1999, 192.

nä tavoitteena tutkimuksella on saada opiskelijoilta tietoa ja ehdotuksia siitä, millaista heidän mielestään olisi mielenkiintoinen ja omaa ammatillista kasvua tukeva taide- ja kulttuuriaineiden opetus.

Taide- ja kulttuuriaineen termejä ja opetussuunnitelman tavoitteita tulee joka tapauksessa avata opiskelijoille. Tavoitteena on, että he ymmärtävät, mitä nimen/käsitteen takana piilee, ja mitkä ovat osaamistavoitteet. Näin tulee luonnollisesti toimia kaikkien opintojen kohdalla, mutta mielestäni erityisesti tässä kohden. Sola kuvaa kulttuuria siten, että sillä on pysyvä pyrkimys jatkuvuuteen ja muutokseen, ja että se reagoi helposti ympäristönsä muutoksiin. Hänen mukaansa museot kulttuurisessa kehityksessä ovat tärkeässä roolissa⁶⁶.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä 20.3.2014 *Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020* todetaan, että toisen asteen oppilaitoksissa annettavia kulttuuriympäristön opetuksen sisältöjä on tarpeen kehittää⁶⁷. Tarkemmin ei kuitenkaan määritellä, mitä tällä käytännössä tarkoitetaan. On varmasti totta, että opetuksen sisällöt eivät liiemmin keskity käsittelemään kulttuuriympäristöämme. Ongelma voi jossain määrin johtua opetussuunnitelmista. Kulttuuriympäristö on vain yhtenä osana laaja-alaista taide- ja kulttuuriaineopetusta. Pitäisikö se irrottaa kokonaan omaksi oppiaineekseen? Olisiko se sitten pois jostain muusta tärkeästä aineesta? Valitettavasti nykyisillä lähiopetusresursseilla ei tällä hetkellä ole paljoa liikkumavaraa: jos jotain lisätään, on se toisesta aineesta pois. Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020 -periaatepäätöksessä todetaan kulttuuriympäristön merkityksestä se, että suunnittelijoiden ja tekijöiden on tärkeää ymmärtää rakennuskannan ominaisuuksia, tuntea historiaa sekä (huom!) olla perillä aineettomista arvoista⁶⁸. Aineettomien arvojen korostamista toisen asteen opiskelijoille tulisi lisätä ja tarkentaa niiden merkitystä. *Unescon yleissopi-*

⁶⁶ Šola 1997, 19.

⁶⁷ Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ympäristöministeriö 2014, 24.

⁶⁸ Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ympäristöministeriö 2014, 24.

mus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta saatiin voimaan Suomessa 2013. Sopimuksen tarkoituksena on muun muassa edistää aineettoman kulttuuriperinnön vaalimista ja lisätä tietoisuutta sen merkityksestä⁶⁹. Tässä tehtävässä on kouluilla ja oppilaitoksilla oma tärkeä roolinsa. Asennekasvatus tulisi aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kun saisimme ihmiset nuorella iällä ymmärtämään aineettomien arvojen merkityksen, myös aineellisten kulttuuriperintöjen vaaliminen ja arvostus saisi uuden merkityksen. Yksi maamme suurmiehistä, J.V. Snellman, toteasi aikanaan seuraavankaltaisesti: *Kansa, joka ei tunne omaa menneisyytään, ei pysty hallitsemaan nykyisyyttään, eikä näin ollen ole myös valmis rakentamaan tulevaisuuttaan.* Ei siis ole yhdentekevää, tunnemmeko menneisyyttämme vai emme.

Ranskassa haluttiin vallankumouksen jälkeen kohottaa kansan sivistystä lisäämällä historian tuntemusta, sivistys kun oli aiemmin ollut vain säätyläisten yksinoikeus. Vallankumous synnytti uuden museologian. Se muutti keräys- ja näyttelytoimintaa, joka taas puolestaan mahdollisti menneisyyteen eli historiaan perehtymisen myös muillekin kuin ainoastaan säätyläisille⁷⁰. Edellä mainitulla haluan tuoda esiin sivistyksen ja oman menneisyyden tuntemisen tärkeyden, josta edellisessä kappaleessa kerroin J.V. Snellmanin kantaneen huolta. Nyt meilläkin on museoita, joissa jokainen kansalainen pääsee tutustumaan omaan menneisyyteensä ja sivistämään itseään.

⁶⁹ Museovirasto 2016, 4.

⁷⁰ Hooper-Greenhill 1992, 167.

4.1 Opetussuunnitelmassa olevan taide- ja kulttuuriaineopinnon osaamistavoitteet

Perustutkinnon perusteet on määräys, jolla koulutuksen järjestäjiä ohjataan opetushallituksen toimesta. Se antaa myös tietoa tutkinnon suorittajille tutkintovaatimuksista ja tutkinnon sisällöstä⁷¹.

”Ammatillisen perustutkinnon perusteissa on päätetty tutkinnon ja osaamisalojen tavoitteet, tutkinnon muodostuminen, tutkintonimikkeet, tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet, tutkinnon osien arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit sekä ammatillisten tutkinnon osien osalta myös ammattitaidon osoittamistavat.”⁷²

Edellä mainittujen perusteiden pohjalta koulutuksen järjestäjä laatii ammatillista peruskoulutusta varten opetussuunnitelman⁷³. Opetussuunnitelma on asiakirja, joka määrittelee mitä opetetaan, ja kuuluu näin ollen opettajan perustyökaluihin, joita täytyy noudattaa.

Opetussuunnitelman mukaiset osaamistavoitteet taide- ja kulttuuriaineen osalta ovat käsitykseni mukaan aika vaativat toisen asteen opiskelijoille. Pelkästään osaamistavoitteissa käytetyn termistön avaaminen ja ymmärretyksi saattaminen on jo hieno saavutus, saati sitten muiden tavoitteiden täyttyminen. Opetussuunnitelmaa toteutettaessa olisikin mielestäni ensisijaisen tärkeää ensimmäiseksi perehtyä opiskelijoiden kanssa opetussuunnitelmassa käytettävään termistöön ja avata se huolellisesti opiskelijoiden kanssa. Kun opiskelijoiden ja opetussuunnitelman kanssa päästään käsitteistä ja termistöstä samalle aaltopituudelle, on oletettavissa, että varsinaisen asian – taide- ja kulttuuriaineiden – oppiminen voi alkaa. Esimerkkinä

⁷¹ Opetushallitus 2017.

⁷² Opetushallitus 2017.

⁷³ Opetushallitus 2017.

opetussuunnitelman osaamistavoitteissa käytettävästä termistöstä voisin mainita seuraavat:

- ”opiskelija osaa tutkia, ilmaista ja tulkita kulttuurista todellisuutta” tai
- ”opiskelija osaa arvioida ja soveltaa monimuotoista suomalaista kulttuuriperintöä”⁷⁴

Yllä olevat eivät ole mitään yksinkertaisia käsitteitä selvitettäväksi ja ymmärrettäväksi. Mikäli opiskelijat eivät ymmärrä, mitä edellä mainituilla käsitteillä tarkoitetaan, he tuskin osaavat yhdistää asioita opiskelemaansa ammattiin. Pahimmassa tapauksessa käy niin, että taide- ja kulttuuriaineopintojen osaamistavoitteet jäävät saavuttamatta, kun opiskelija ei ymmärrä, mitä häneltä vaaditaan.

Teoriassa tapahtuvan taide- ja kulttuuriaineiden opetuksen ja työsalissa sekä asiakastöissä tapahtuvan ammatillisen oppimisen välille tulee mielestäni muodostua yhteys. Ammatillisen kasvun kannalta näiden kahden eri oppiaineen opetuksen tulisi selkeästi liittyä toisiinsa jokaisella ammattialalla eikä vain jäädä irralliseksi ”kiva tietää -osioksi”. Taide- ja kulttuuriaineiden opetuksen sisällön liittyminen läheisesti osaksi ammatillista oppimista ja osaamista lisää todennäköisesti opiskelijoiden kiinnostusta kulttuuriin asioihin ja ylipäätään kulttuuria kohtaan. Näin he myös oppivat arvostamaan omaan ammattiinsa liittyviä perinteitä ja käsityötaitoja.

Kun nuoret oppivat harrastamaan ja arvostamaan kulttuuria nuorella iällä, on heillä huomattavasti paremmat valmiudet tulevaisuudessa myös sen vaalimiseen. Siksi kulttuurinen sysäys tulisi saada nivottua hyvällä ja mielenkiintoisella tavalla kiinteäksi osaksi ammatillista kasvua ja elämänasennetta.

⁷⁴ Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto 2014, 116.

Opetussuunnitelma määrittelee raamit kaikelle opetukselle, mutta kuinka paljon opettaja ja hänen mieltymyksensä sekä osaamisensa vaikuttavat opetuksen sisältöön? Kun puhutaan taide- ja kulttuuriaineen opetuksesta, ei se saa käytännössä tarkoittaa sitä, että keskitytään vain esimerkiksi taiteeseen ja sen eri muotojen opetukseen siten, että unohdetaan kulttuuri. Taide- ja kulttuuriainekokonaisuus on huomattavasti enemmän kuin pelkästään jompikumpi.

Tällä hetkellä voimassa olevat käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon perusteet 2014 on tutkimuksessani kiinnostuksen kohteena, koska kyseinen opetussuunnitelma määrittelee mitä opetetaan ja kuinka paljon. Opetussuunnitelmiin läheisesti liittyvä lakiteksti valtioneuvoston asetus ammatillisen perustutkinnon muodostumisesta

”Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään ammatillisesta peruskoulutuksesta (630/1998) annetun lain 12 a §:n 4 momentin nojalla, sellaisena kuin se on laissa 787/2014.”

on opetussuunnitelmien lähtökohta, eikä sitä voi tässäkään yhteydessä ohittaa⁷⁵. Koko opetustoimi perustuu lakiin ja asetuksiin. Käytännössä opetuksen järjestämisessä jää myös tilaa opettajan tulkinnalle, eli opettaja voi suunnitella ja toteuttaa opetusta niissä raameissa, mitä opetussuunnitelmaan on kirjattu.

Taiteen ja kulttuurin merkityksestä yhteiskunnalle on tyhjentävästi kirjoitettu *opetusministeriön Kulttuuripolitiikan strategiassa 2020*

”...taiteella, kulttuurilla ja luovuudella on pysyvä arvo sivistyneessä yhteiskunnassa.”⁷⁶

⁷⁵ Valtioneuvoston asetus ammatillisen perustutkinnon muodostumisesta, Finlex 2014.

⁷⁶ Opetusministeriö 2009, 15.

Mikä tuo arvo on? Viimeaikojen rajut leikkaukset ammatillisesta koulutuksesta kuitenkin saavat pohtimaan, kuinka tätä arvoa pystytään oppilaitoksisammme tulevaisuudessa toteuttamaan. Professori Janne Vilkuna totesi museologian perusopintojen luennollaan 15.9.2015 J.V. Snellmanin (1806–1881) sekä hänen aikansa muiden suomalaisuusmiesten jo aikaan ymmärtäneen, että Suomen hyvinvoinnin ensisijainen edellytys ei ole talous vaan sivistys⁷⁷. Millä periaatteilla me nykyajassa rakennamme hyvinvointiamme? Menemmekö sivistys vai talous edellä?

Pitäisikö taide- ja kulttuuriaineiden opetukseen kuitenkin satsata enemmän myös toisen asteen opiskelijoille, jotta heistä kasvaisi kulttuurisesti valvettuneita kansalaisia – sivistyneitä ihmisiä? Nykyisillä resursseilla ja tuntimäärillä, jotka lähiopetukseen taide- ja kulttuuriopintoihin on tällä hetkellä suunnattu, ei tätä arvokasta sivistystyötä pystytä kovin hyvin edistämään.

Kulttuuripolitiikan strategia 2020 on opetusministeriön laatima julkaisu, joka esittelee kulttuuripolitiikan kehittämisstrategiaa vuoteen 2020 saakka. Lukiessani julkaisua herää väistämättä kysymys: kuinka vakaasti harkiten näitä strategioita laaditaan? Opetusministeriön strategia ja nykyhetken teot sivistysyhteiskuntaa ja sivistyksen tuomaa lisäarvoa kohtaan eivät juuri kohtaa. Tässä strategiassa korostetaan kulttuurin ja taiteiden tärkeyttä ja puhutaan niiden hyvien vaikutuksien tuomasta hyvinvoinnista⁷⁸. Samanaikaisesti kuitenkin leikataan rajusti resursseja opetuksesta. Opetusministeriön kulttuuripolitiikan strategian tavoitteet taitavat jäädä tältä osin haaveeksi. Erityisesti kulttuurialan oppilaitokset ovat saaneet tuntea talouden asettamat rajat viime vuosina, kun opiskelijoiden aloituspaikkoja on vähennetty rajusti ja kokonaisia suuntautumisvaihtoehtoja on lopetettu. Vai onko niin, että kulttuurinen pysyvä arvo on kokenut inflaation; arvo, joka edes pieneltä osin toteutuakseen luetaan onnistumiseksi?

⁷⁷ Vilkuna 2015.

⁷⁸ Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriö 2009, 15.

4.2 Osaamistavoitteet ammatillisen perustutkinnon perusteissa / käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto v. 2014, taide- ja kulttuuriaineopinnot

Taide- ja kulttuuriaineopinnot kuuluvat artesaaniopintojen yhteisiin opintoihin, jotka tutkinnossa käsittävät yhteensä 35 osaamispistettä. Yhteisten opintojen alla asettuvat taide ja kulttuuri sosiaaliseen ja kulttuuriseen osaamiseen, jonka laajuus tutkinnossa on yhteensä seitsemän osaamispistettä⁷⁹. Oppilaitoksessamme on yhteisesti päätetty, että taidetta ja kulttuuria sisällytetään artesaaniopintoihin viisi osaamispistettä. Tämä viisi osaamispistettä koostuu ammatillisen perustutkinnon perusteissa olevasta kolmen osaamispisteen osiosta⁸⁰ sekä Koulutuskeskus Sedun opetus-suunnitelmassa olevasta kahden osaamispisteen osiosta⁸¹.

Opiskelijan osaamistavoitteet perustutkinnon perusteissa taide- ja kulttuuriaineen osalta ovat seuraavanlaiset:

- *osaa tunnistaa taiteen ja kulttuurin eri ilmenemismuotoja ja hyödyntää niitä*
- *osaa tutkia, ilmaista ja tulkita kulttuurista todellisuutta (esimerkiksi musiikin, tanssin, teatterin, kirjallisuuden, median, kuvataiteen tai käsityön keinoin)*
- *osaa arvioida ja soveltaa monimuotoista suomalaista kulttuuriperintöä ja oman alan vakiintuneita käytäntöjä*
- *osaa noudattaa kulttuurisesti kestäväen kehityksen periaatteita ja ymmärtää valintojensa kulttuuriset vaikutukset*
- *osaa kehittää taiteelle ominaisten esittämisen tapojen ja materiaalien, oman ilmaisun, suunnitteluprosessien, palvelun/- ja*

⁷⁹ Opetushallitus 2014, 1–3.

⁸⁰ Opetushallitus 2014, 112.

⁸¹ Seinäjoen koulutuskuntayhtymä 2015, 140.

*tuotemuotoilun ja estetiikan tuntemustaan omalla alallaan ja soveltaa hankkimaansa taiteen ja kulttuurin osaamistaan omassa työssään*⁸²

Opetussuunnitelman osaamistavoitteet ovat kohtalaisen vaativat toisen asteen oppilaitoksen opiskelijoille. Kun tämä opintokokonaisuus on vain kolme osaamispistettä, se tarkoittaa lähiopetustunteina tällä hetkellä 51 tuntia lähiopetusta. Kyseinen tuntimäärä ei riitä kovin perusteelliseen asioihin perehtymiseen. Tutkielmani tarkoitus ei kuitenkaan ole arvostella tai arvioida opetussuunnitelmaa, vaan löytää uusia raikkaita keinoja taide- ja kulttuuriaineiden opetukseen. Halusin kuitenkin nostaa opiskelijoiden opetussuunnitelman osaamistavoitteet esiin, jotta saan paremmin luoduksi kokonaiskuvan siitä, mistä ja miten miten taide- ja kulttuuriaineiden sisällöt tällä hetkellä muodostuvat.

Ensimmäinen kohta – osata tunnistaa taiteen ja kulttuurin eri ilmenemismuotoja – on kohtalaisen selvä ja perusteltavissa opiskelijoille. Entä seuraava kohta, jossa opiskelijan tulisi osata tutkia, ilmaista sekä tulkita kulttuurista todellisuutta? Pelkästään käsitteen 'kulttuuri' parissa vierähtää jo muutama tunti. Tutkiminen ei yllä kovin tieteelliselle tasolle näillä opetusresursseilla, eikä se toisen asteen opiskelijoilla kovin syvällistä ole muutenkaan. Tutkiminen tarkoittaa lähinnä pinnallista tutustumista uusiin asioihin. Nostin esille ainoastaan nämä kaksi ensimmäistä kohtaa, mutta yhtä kaikki, tavoitteet ovat vaativat. Jotta osaamistavoitteet tulisivat saavutetuiksi, vaaditaan opiskelijalta oma-aloitteista otetta opiskeluihin.

Kysymykseni onkin: miten osaamistavoitteet saadaan yhdistettyä ammatilliseen osaamiseen, niin etteivät taide- ja kulttuuriaineopinnot jäisi irralliseksi opintokokonaisuudeksi opiskelijan opintosuoritusotteessa? Perimmäinen tarkoitushan on, että jokainen opiskelun osa-alue nivoutuu lopuksi

⁸² Opetushallitus 2014, 112.

yhdeksi kokonaisuudeksi: ammatiksi, tutkinnoksi tai mitä nimitystä siitä halutaan käyttää.

Lisäksi oppilaitoksessamme on kahden osaamispisteen laajuinen taide- ja kulttuuriaineen valinnainen lisäosa nimeltään *visuaalinen suunnittelu ja toteutus*. Se on hieman räätälöidympi osio oman oppilaitoksemme näkökulmasta katsottuna, ja osio kohtaa hyvin ammatillisen opetuksen. Osaamistavoitteet on ajateltu ja suunniteltu toteutettavaksi tekemällä oppimisen kautta. Oppimisen ja tekemisen taustalla tulee olla jokin oppimiseen sopiva projekti, minkä puitteissa toteutus voi tapahtua. Mikäli mahdollista, projektissa olisi mukana myös eri ammattialojen opiskelijoita, jotta opittaisiin tekemään yhteistyötä muiden alojen opiskelijoiden kanssa.

Visuaalinen suunnittelu ja toteutus (2 osp) pitää sisällään seuraavaa:

- *”suunnitella ja toteuttaa työryhmässä visuaalisia teoksia tapahtuman, messu- ja näyttelyrakentamisen tai teatteriprojektin tarpeisiin*
- *tunnistaa tyylejä ja kohderyhmiä*
- *käyttää monipuolisesti ja ennakkoluulottomasti ammattialansa tuotteita ja materiaaleja*
- *soveltaa työssään kulttuurituntemusta, visuaalista osaamista ja suunnittelutaitoja*
- *toteuttaa työkokonaisuuden*⁸³

Tässä kahden päästään lähelle jokaisen opiskelijan omaa ammattialaa, ja osion sisältö on siten todennäköisesti helpommin omaksuttavissa opiskelijoiden ammatillisessa kasvussa ja osaamisessa. Samalla saadaan harjoiteltua kaikkialla tarvittavia sosiaalisia taitoja ja yhteistyötä, sillä projekti on suunniteltu tehtäväksi ryhmätyönä.

⁸³ Seinäjoen koulutuskuntayhtymä 2015, 140.

4.3 Millaista on taide- ja kulttuuriaineopintojen substanssiosaaminen?

Kun katson ja luen opiskelijoille osoitettuja osaamistaitovaatimuksia, nousee ensimmäisenä mieleen, miten opiskelijat nämä vaateet ymmärtävät. Opetussuunnitelman tulisi olla ohjenuora, josta opettaja katsoo, mitä hänen tulee opettaa. Samalla tavoin opiskelija katsoo, mitä hänen tulee oppia ja osata saadakseen arvosanan. Avautuvatko osaamistaitovaatimukset opiskelijalle? Pahoin pelkään, etteivät avaudu, ja siksi ensimmäisten lähiopetustuntien aikana on käytävä nämä asiat huolellisesti läpi opiskelijoiden kanssa. Yhdeksi substanssiosaamiseksi asettaisin sen, että opiskelijat osaavat määritellä osaamistaitovaatimuksissa esiintyvät termit 'taide' ja 'kulttuuri'. Heidän tulee myös tuntea merkittäviä suomalaisia taiteilijoita ja näiden töitä.

4.3.1 Taide- ja kulttuuriaineen opetus käytännössä

Millaisia olisivat ne keinot tai porkkanat, mitä opiskelijoille voisi tarjota taide- ja kulttuuriaineiden opetuksessa? Yhtenä mahdollisena keinona opiskelijoiden tutustuttamiseksi kulttuurin kenttään näkisin erilaiset museokäynnit, jotka sopisivat tähän opintokokonaisuuteen. Kenties sieltä löytyisivät kipinä ja kiinnostus omaa menneisyyttä ja kulttuuria kohtaan. Museoilla on oma museopedagoginen ohjelmansa, jossa on valmiiksi mietitty erilaisia vaihtoehtoja erilaisille ryhmille ja museovieraille. Museoilla on ollut vuosina 2011–2012 *Avara museo – kehittyvä oppimisympäristö aikuisille* -hanke, jonka avulla on kehitetty museoita avoimemmiksi ja kiinnostavammiksi paikoiksi oppimiselle⁸⁴. Miksi emme siis oppilaitoksissa käyttäisi museoiden luomia mahdollisuuksia hyväksemme? Museot kun ovat objektien ja tiedon varantoja, ja museoita voi kutsua jopa tiedon tavarataloiksi. Mu-

⁸⁴ Tornberg 2012, 3.

seiden valttikortteina ovat myös uusien tulkintojen ja elämysten kokemisen mahdollisuus⁸⁵.

Toisena mahdollisena ajatuksena taide- ja kulttuuriaineiden lähiopetustuntien muokkaamiseksi on mieleen noussut tehtävä, jossa yhdistyisivät taidemaaus, opiskelijan oma historia ja kulttuurinen menneisyys. Tehtävässä jokainen opiskelija voisi esimerkiksi piirtämällä tai maalamalla luoda taidetta tekemällä omasta elämästään genesis-aiheisen maalauksen. Näin heidän syntytarinansa muuttuisi kuvalliseksi todellisuudeksi, ja näitä teoksia voitaisiin ryhmän kesken yhdessä tulkita. Tämän tehtävän tavoitteena ja tarkoituksena olisi, että jokainen opiskelija joutuisi miettimään omaa menneisyyttään, ja menneisyyteensä peilaten myös tutkimaan tulevaisuuttaan. Kulttuurisena olentona on ihmisellä kyky muistaa, ja kulttuurimme perustuukin juuri muistiin. Menettäessämme muistimme emme enää tietäisi keitä olemme tai mistä tulisimme⁸⁶. Myös professori Janne Vilkuna kulttuuriympäristöluennollaan 15.9.2015 kertoi muistin merkityksestä: eläimen muistin kehittyessä syntyi ajan taju, ja tällöin eläimestä tuli ihminen. Tämä ihminen pystyi sitten ymmärtämään ajan kolmijaon: menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden⁸⁷.

4.3.2 Taide ja kulttuuri ammatillisessa kontekstissa

Miten taide ja kulttuuri sitten näyttäytyvät ammatillisissa opinnoissa?

Kulttuurin osuus näkyy oikeastaan jokapäiväisessä tekemisessä ja opiskelussa. Se, osaavatko opiskelijat mieltää päivittäisen tekemisensä kulttuuriseksi toiminnaksi on eri asia, ja vaatii kulttuurikäsitteen huolellista avaa-

⁸⁵ Hooper-Greenhill 1992, 1–3.

⁸⁶ Korkiakangas 1999, 155.

⁸⁷ Vilkuna 2015.

mista. Artesaani-opiskelijoiden pakollisissa opinnoissa on esim. kulttuuri-lähtöinen valmistaminen (15 osp), jonka yhtenä sisältönä oppilaitoksemme ympäristön suunnittelun ja rakentamisen osaamisalalla perehdytään rakennustyyliin ja aikakausiin. Vastaavasti tuotteen suunnittelun ja valmistuksen osaamisalalla opintoihin sisältyy pukuhistoria. Molemmissa edellä mainituissa sisällöissä käsitellään ja tuotetaan kulttuuria sekä taidetta oman ammattialan sisällä.

Käytännössä esimerkiksi rakennustyyliä ja aikakausia käsittävissä opinnoissa sisältönä voisi olla työkohte, jossa opiskelijat perehtyisivät kyseisen rakennuksen tyyliin ja sen tunnusomaisiin piirteisiin. He dokumentoisivat kohteen valokuvaamalla ja piirtämällä yksityiskohtia. Kun tähän lisätään maalaustyöselityksen laatiminen työkohteesta ja käytännön toteutus, taide- ja kulttuuriaine- sekä ammatilliset opinnot on saatu yhdistetyksi teoriassa ja käytännössä.

5 Millaisia asioita kuva-analyysi toi esille

Tutkimuksen kuva-analyysitehtävään osallistui noin puolet oppilaitoksemme opiskelijoista, ja vastauksien kirjo hieman yllätti. Osa opiskelijoista oli perehtynyt huolellisesti tehtävään ja vastauksiin, mutta valitettavan paljon oli vastauksia, joissa tehtäviin ei ollut paneuduttu yhtä tarmokkaasti. Niistä paistoi läpi välinpitämättömyys tutkimusta sekä taidetta ja kulttuuria kohtaan. Eräässä vastauksessa kysyttäessä taiteen ja kulttuurin merkitystä todettiin, etteivät ne merkitse vastaajalle mitään⁸⁸. Hieman hämmentävä vastaus, mikäli vastaaja on ollut tosissaan: kuinka ihminen voi ajatella, ettei kulttuuri merkitsisi mitään? Vastaavasti taas positiivisena yllätyksenä oli muutama hieno määritelmä sanoille taide ja kulttuuri. Nämä vastaukset puolestaan antoivat käsityksen opiskelijoista, jotka ovat kiinnostuneita jostakin asiasta, ovat valveutuneita ja itseohjautuvia ottamaan asioista selvää.

Noin viidennes kuva-analyysiin vastanneista harrasti myös itse jotakin taiteeseen tai kulttuuriin liittyvää. Yleisimmäksi harrastukseksi mainittiin piirtäminen ja maalaaminen, mutta mukaan mahtui myös erilaisia käsitöitä kuten Tiffany-lasityö, teatteri ja cosplay⁸⁹. Samansuuntaisia tuloksia on luettavissa *Nuorisobarometri 2009* -tutkimuksesta. Barometrissä todetaan joka viidennen nuoren harrastavan jotakin luovaa toimintaa, esimerkiksi käsitöitä ja piirtämistä⁹⁰.

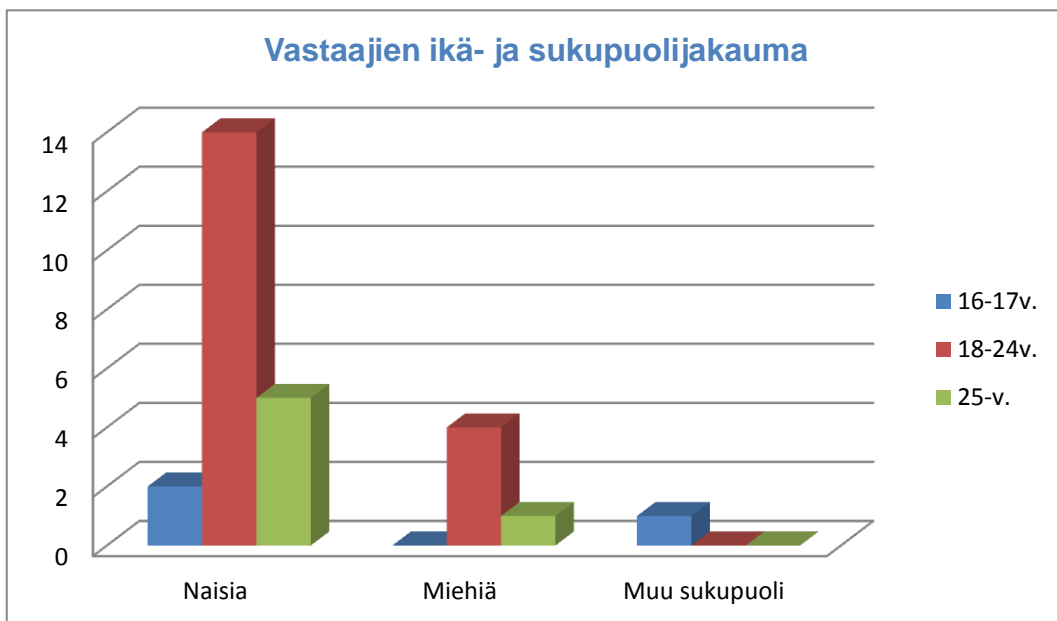
Käsittelen kuva-analyysitehtävän tuomaa aineistoa annetun tehtävän mukaisesti otsikoittain, ja tällöin tulkitSEN tarkemmin aihepiirikohtaisesti saatuja vastauksia.

⁸⁸ Pekkala 2018.

⁸⁹ Pekkala 2018.

⁹⁰ Myllyniemi 2009, 24.

Valtaosa tutkimukseen osallistuneista vastaajista oli naisia, koska oppilaitoksemme sukupuolijakauma on naisvoittainen. Tämä johtuu osaltaan suuntautumisalavaihtoehdoista, jotka ilmeisesti paremmin houkuttelevat naisia hakeutumaan oppilaitokseemme. Alla olevasta pylväsdiagrammista näkyy hyvin, miten naisvaltainen kuva-analyysin vastaajajoukko on ollut. Ikäjakaumaltaan suurin vastaajaryhmä osuu haarukkaan 18–24-vuotiaat.

Kaavio 2 Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma. Vastaajista suurin osa oli naisia, mikä johtuu opiskelijoidemme naisvaltaisuudesta.

Miehiä vastaajista oli ainoastaan viisi, joten siltä osin vastauksien vertaileminen ei anna kovin luotettavaa kuvaa.

5.1 Kuva-analyysin tuloksia käsitteestä ympäristö

Kun tutkin ympäristöä koskevista vastauksista syntyneitä mielikuvia ja kuvasataa, nousi päällimmäisenä mieleeni vastaajien kaipuu jonnekin. Toisilla kaipuu oli jotakin maallista, saavutettavissa olevaa, ehkä tuulahdus menneestä ja mieleen painuneesta muistosta – paikka, jonne voisi vielä

palata uudestaan. Näissä vastauksissa kuvien aiheet käsittelivät paljolti luontoon liittyviä aiheita, kuten järvimaisemaa, metsää tai peltoa. Kuvat ovat sekoitus talvea ja kesää, mutta yksi yhdistävä tekijä vastauksista löytyi: haluttiin rauhallinen ympäristö. Näistä ympäristöistä haetaan paikkaa missä pääsee hiljentymään itsensä kanssa, rauhoittumaan. Useasti paikan henki oli liitettävissä aiemmin koettuun positiiviseen tilanteeseen, kokemukseen tai muistoon jostakin tapahtumasta, esimerkiksi lapsuudesta⁹¹.

Kuva 3 Kuva-analyysin kuvia ympäristöistä, jotka käsittelivät opiskelijoille keskeisiä ja merkityksellisiä aiheita.

Oikeassa alalaidassa oleva kaivosalueen kuva oli yksi niistä harvoista negatiivisia ajatuksia synnyttäneistä ympäristöistä. Puhdas luonto kuvasi pääsääntöisesti ympäristöstä syntyneitä kuvia ja ajatuksia. Suomalainen järvimaisema tai vesistö ylipäättään oli hyvin suosittu kuva-aihe kuvaamaan ympäristöä⁹².

⁹¹ Pekkala 2018.

⁹² Pekkala 2018.

Vastauksissa esiintyviin kaupunkiympäristöihin liittyi pääsääntöisesti muisto koetusta lomamatkasta, jonne ehkä haluttaisiin vielä joskus palata tai siten kaupungista, jonne haluttaisiin matkustaa. Pääsääntöisesti myös kaupunkiympäristöihin liittyi positiivisia ajatuksia joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta.

Fantasiaympäristö ja kiinnostus kyseistä ympäristöä kohtaan on varsin mielenkiintoinen. Tähän tuntuu liittyvän hyvin vahvasti nykysukupolven kosketus sosiaaliseen mediaan, ja sen ympäristössä ja vaikutuspiirissä eläminen. Eräässä vastauksessa oli kuva kuvatekstistä:

”Doun` t touch my phone you idiot.”⁹³

Tuoko älypuhelimien suoma mahdollisuus siirtyä tai paeta arjesta ja nykyyhetkestä jonnekin itselle mieluisempaan maailmaan ja ympäristöön helpotusta elämään? Vastaako tämän ajan fantasiaympäristö – virtuaalimaailma ja siinä eläminen – jossakin määrin aikaisempia uskomuksia suomalaisesta mytologiasta, maahisista ja menninkäisistä⁹⁴? Kun entisajan mytologiisiin olentoihin ei tunnu enää kukaan uskovan, ovatko uusi virtuaalimaailma ja uusi fantasiamaailma astuneet näiden entisajan mytologisten uskomusten tilalle? Ainakin kyseiseen fantasiaympäristöön pääsee helposti, joka hetki ja joka paikassa.

Maaseutu ja luonto olivat selkeät ykköskuvaukset ympäristökäsitteessä, myös merenrantamaisemat olivat suosittuja ympäristöjä. Merenrannat liittyivät yleensä muistoon lomasta. Yleisesti ottaen kuvat ja vastaukset käsitelivät ympäristöä; paikkaa, jossa koettiin luonnon läheisyys ja rauhallinen olotila. Positiivinen ympäristö koettiin jonkinlaiseksi pakopaikaksi, jossa voi päästä irti arjen rutiineista, saada tilaa hengittää ja ladata akkuja. Ympäristössä esiin tulleet fantasiamaailmat edustivat jossakin määrin samankal-

⁹³ Pekkala 2018.

⁹⁴ Castrén 2016, 194.

taisia arjen irtiottopaikkoja kuin luonnonrauhakin. Fantasiamaailmat olivat 18–24-vuotiaiden henkilöiden, etenkin naispuolisten vastaajien suosiossa⁹⁵.

Kaupunkikuva ja -miljöö koettiin tässä tutkimuksessa hyvin kaksijakoiseksi. Ahdistaviksi ja epämieluisiksi koettiin ympäristöt, jotka oli rakennettu ahtaasti. Kaupungeista ympäristöinä pidettiin, mikäli ne olivat hiljaisia sekä rauhallisia. Erityisessä suosiossa olivat kaupunkien puistoalueet. Nykyaikaiset pilvenpiirtäjillä varustetut kaupunkikuvat koettiin kuvina kauniina, muttei elinympäristöinä mieluisiksi. Vanhat kaupungit ja kaupunginosat puolestaan olivat mielenkiintoisia niiden värikkäiden ja koristeellisten julkisivujen sekä muotojen vuoksi⁹⁶.

Meillä ihmisillä on erilainen kyky kokea, aistia, tuntea ja kuvitella itsellemme mieluisia kokemuksia. Esteettiset kokemuksemme, liittyivät ne sitten rakennettuun tai luonnonympäristöön tai fantasiamaailmaan, ovat antaneet meille kokemuksen. Tällaista kokemusta emme pystyisi tuottamaan, jos emme kykenisi kuvittelemaan⁹⁷. Kokemuksillamme luomme myös itsellemme merkityksiä ja arvoja, ja nämä arvot puolestaan antavat suuntaviivat elämällemme. On siis tärkeää, että ympäristö jossa vaikutamme ja asumme, olisi mieluisa ja merkityksellinen viihtyvyyden ja hyvinvoinnin vuoksi. Meillä Suomessa rakentamista ja maankäyttöä ohjataan maankäyttö- ja rakennuslailla, jonka tavoitteena on saada luoduksi terveellinen ja viihtyisä elin- ja asuinympäristö meille kaikille⁹⁸. Kyseisen lain viidennen momentin (5§) kolmannessa pykälässä todetaan, että alueiden suunnittelun tavoitteiden tulisi vaalia kulttuuristen arvojen säilymistä ja ympäristön kauneutta⁹⁹. Kuinka hyvin suunnittelussa ja maankäytössä otetaan ympä-

⁹⁵ Pekkala 2018.

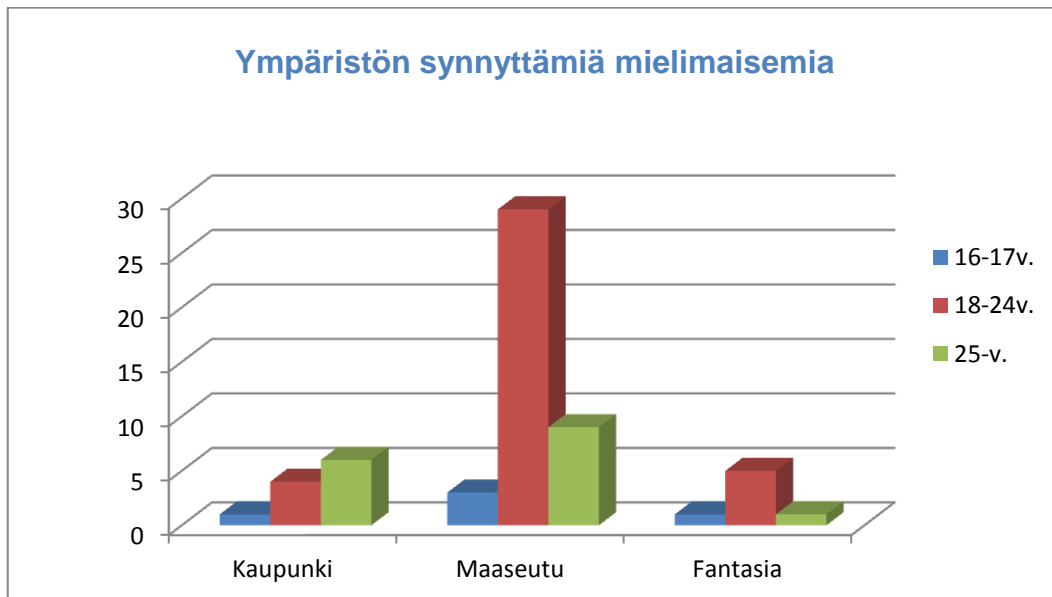
⁹⁶ Pekkala 2018.

⁹⁷ Haapala 2015, 22.

⁹⁸ Ympäristöministeriö 2013.

⁹⁹ Ympäristöministeriö 1999.

ristön esteettisyys huomioon? Vihanninjoki toteaa kaupunkisuunnittelusta, että rakennuskannan ja kaupunkirakenteen suhde aikaan on tärkeämpää kuin yksittäisen rakennuksen ja ajallisen kerroksellisuuden merkitys¹⁰⁰.

Kaavio 3 Ympäristön synnyttämiä mielimaisemia. Pylväsdiagrammi erilaisista ympäristöistä ja niiden esiintyvyydestä tutkimuksessa. Maaseutu nousi erilaisista ympäristöistä kysyttäessä yleisimmäksi.

Yleisesti ottaen ympäristö käsitettiin joko luonnonympäristöksi tai rakennetuksi ympäristöksi. Sosiaalisen tai kulttuuriympäristön merkitystä ei puolestaan ollut käsitelty lainkaan. Maaseutumainen luonnonympäristö metsineen sekä merenrantoineen nousi tutkimuksessa suosituimmaksi ympäristöksi. Myös fantasiamaailma sai lähes yhtä paljon huomiota kuin rakennettu kaupunkiympäristö. Kummastakaan ympäristöstä – rakennetusta ja luonnonympäristöstä – ei kuitenkaan noussut lainkaan esille esimerkiksi aineetonta kulttuuriperintöä¹⁰¹.

Lisäksi on Internetin luoma täysin omalaatuinen ympäristö, joka on irrallaan todellisuudesta. Älypuhelimet tuovat mahdollisuuden päästä erilaisiin

¹⁰⁰ Vihanninjoki 2015,76.

¹⁰¹ Pekkala 2018.

virtuaalimaailmoin josta hetki. Valitettavasti näiden laitteiden suomat hyvät mahdollisuudet kääntyvät myös itseään vastaan, ja haittaavat toisinaan arjen rutiineja ja askareita. Oppitunneilla puhelimet ovat esillä ja käytössä kaiken aikaa: niiden välityksellä seurataan sosiaalista mediaa kielloista huolimatta. Puhelinten jatkuva käyttö haittaa oppimisprosessia.

Internetin suomat ympäristöt ovat toki muutakin kuin vain sosiaalinen media. Fantasiamaailma satuineen ja hahmoineen on ilmiö, joka nousi myös esiin. Tätä unelmaympäristöä kuvailtiin tunnelmalliseksi ja rauhaisaksi, eli hieman samanlaiseksi kuin muitakin ympäristöjä. Fantasiamaailma ei siis poikkea perusajatukseltaan kovinkaan paljoa reaali maailman ympäristöille asetetuista tavoitteista.

5.1.1 Mitä tuloksista voi päätellä

Ympäristöstä kertovissa kuvissa ja niihin liittyvissä vastauksissa pohdittiin ympäristöä paljolti positiivisen ajatusmaailman kautta, kun taas negatiivisia ympäristöjä esitettiin yllättävän vähän. Negatiivisissa vastauksissa esiin nousivat saastuttaminen ja ihmisen toimet luonnon turmelemisessa ja saastuttamisessa.

Ympäristöön liittyvistä vastauksista ei iällä, sukupuolella tai asuinpaikkakunnan koolla tuntunut tässä tutkimuksessa olevan juuri merkitystä. Ympäristö miellettiin yleisesti paikaksi, josta haettiin mielenrauhaa, paikaksi, jossa voi ladata akkuja ja rauhoittua. Ympäristökysymyksen vastauksista noin 75 prosenttia käsitteli luonnonympäristöä: suomalaista metsää talviasussa ja kesällä sekä järvimaisemia saunoineen. Mitä tästä kaikesta voisi sitten päätellä? Ainakin sen, että luonto koettiin tärkeäksi osaksi ympäristöä. Melusaastetta kartettiin myös hyvin yleisesti, eli vastaajat kaipaivat ympäristöltään luonnonrauhaa.

5.2 Kuva-analyysin tuloksia käsitteestä taide

Mitä kuva-analyysillä saatiin selville? Kuvataide ja erityisesti taidemaalaus korostuivat taiteen käsitteinä. Tulos ei varsinaisesti yllättänyt, pikemminkin se vahvisti ennakkokäsitystä. Se, että kuvataide nousi esiin useissa vastauksissa, mutta ei kuitenkaan ainoana taiteen lajina, antaa kuvan vastaajien kiinnostuneisuudesta taiteen eri lajeihin.

Kuvataiteessa nousivat taidemaalauksen lisäksi esiin esimerkiksi digitaalisesti tuotettu kuva ja valokuvaus, vaikka olisi voinut olettaa, että valokuvasta olisi tarjottu tässä kohtaa enemmänkin¹⁰². Käsi- ja taideteollisuusalaalla omien töiden valokuvaus ja dokumentointi ovat suhteellisen isossa ja merkittävässä osassa opintoja, mutta ehkä opiskelijat eivät tätä tässä kohdalla mieltäneet taiteeksi. Keskusteltaessa valokuvaamisesta opiskelijoiden kanssa jäi sellainen olo, etteivät he kovin hyvin kameraa hallitse. Valokuvaaminen tapahtuu pitkälti älypuhelimien suomin mahdollisuuksin¹⁰³. Päivi Setälä kirjoittaa kolumnissaan seikkaperäisesti samasta aiheesta. Naamakirjaan saadaan monenlaisia kuvia aikaan, mutta muunlainen valokuvaaminen on sitten haasteellisempaa¹⁰⁴. Valokuvaamisen opetusta olisi ehkä syytä lisätä opetussuunnitelmiin.

Mitä muuta lueteltiin taiteeksi? Eri taiteenlajeiksi määriteltiin kuuluviksi – osan mainitakseni – musiikin, käsitöiden, veistosten sekä kirjallisuuden. Yleisesti ottaen sanan 'taide' ymmärrettiin käsittävän laajan kirjon erilaisia asioita. Taiteessa nousi esiin ilmiöitä jotka olivat vastaajille itselleen mielenkiintoisia. He joko itse harrastivat niitä tai olivat muuten vaan kiinnostuneita¹⁰⁵.

¹⁰² Pekkala 2018.

¹⁰³ Pekkala 2018.

¹⁰⁴ Setälä 2009, 54.

¹⁰⁵ Pekkala 2018.

Kuva 4 Kuva-analysissä esiintyneistä käsitteen 'taide' synnyttämistä keskeisistä kuvista.

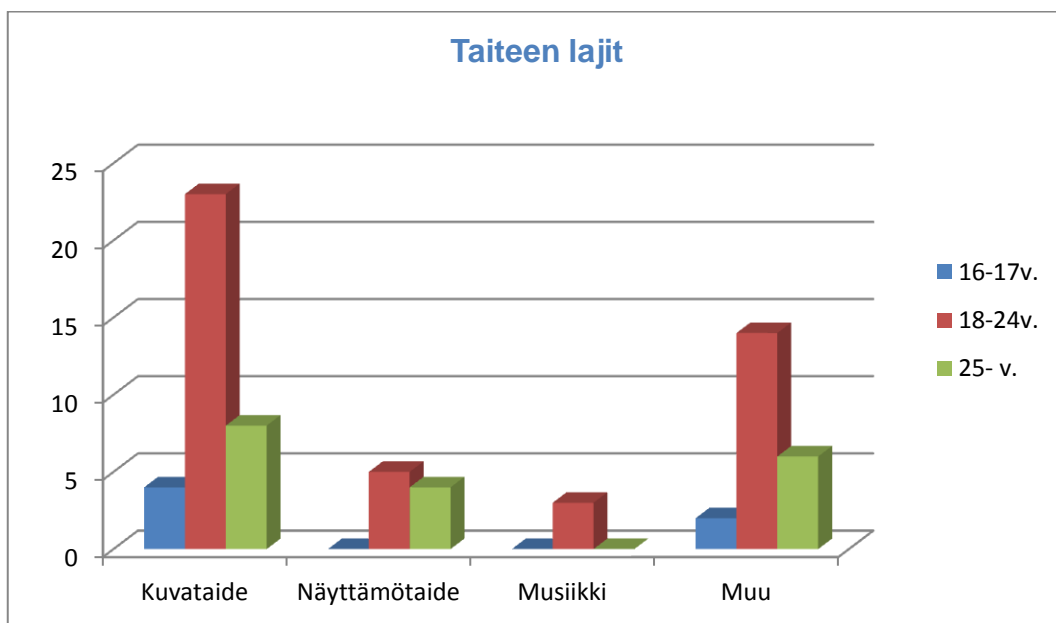
Kuvakollaasin satoon valikoitui useampi taidemaalaus. Syynä tähän oli, että opiskelijat mielsivät taiteeksi juuri kuvataiteen. Kollaasissa olivat edustettuina myös kirjallisuus, näyttämötaide ja hauska tilateos, jossa pihamaalle oli luotu silmälasit, joihin oli yhdistetty pihavalon lampunvarsi. Fantasiaa ja sen piirteitä löytyi myös useammasta kuvasta.

Fantasia nousi esille myös taide-käsitteen alla, eikä pelkästään fantasiaa esittävien teoksien muodossa, vaan *cosplay*-harrastuksen ja siihen liittyvien asujen kautta. Cosplay:ssa ihmiset pukeutuvat fiktiivisiksi hahmoiksi, ja asusteet sekä muu rekvisiitta ovat useimmiten harrastajien itsensä valmistamia¹⁰⁶. Cosplay ja vaatekukseen liittyvä muoti sopivat hyvin kuvaan, sillä oppilaitoksessamme opiskelee rooli- ja teatteripuvustuksen opiskelijoita, jotka pystyvät itse tuottamaan rooliasuja ja ovat luonnollisesti kiinnostuneita

¹⁰⁶ Rönkkö 2016, 5.

ta vaatteisiin ja asusteisiin liittyvistä asioista. Se hieman yllätti, että cosplay nousi esiin taiteessa eikä esimerkiksi kulttuurissa. Cosplay-harrastukseen liittyen yhdistettiin taiteeseen myös muoti, ja erityismaininnan sai Lolita-muoti.

Musiikin pieni osuus vastauksissa yllätti. Musiikkia opiskelijat kuuntelevat ainakin siitä päätellen, että kuulokkeet ovat ahkerassa käytössä päivittäin.

Kaavio 4 Taiteen lajit. Kohtaan 'Muu' mukaan lukeutuvat muun muassa kirjallisuus, posliinimaalaus, keramiikka, katutaide ja tilataide. Tähän lukeutuvat ne taiteenlajit, jotka eivät sisällyneet kuva- tai näyttämötaiteeseen tai musiikkiin.

Vastaajien ikä, sukupuoli tai asuinpaikkakunnan koko ei tässä tutkimuksessa tuonut esille suuria muutoksia. Samankaltaisia tutkimustuloksia on nähtävissä myös Myrsky-hankkeen tiimoilta: kaupungissa tai maaseudulla asuminen ei tunnu vaikuttavan nuorten kiinnostuksen kohteisiin¹⁰⁷.

Jotakin eroa tutkimustuloksessa kuitenkin on. Myrsky-hankkeessa ykkösvalinnoiksi olivat nousseet musiikki ja teatteri, kun omassa tutkimuksessa-

¹⁰⁷ Suomen kulttuurirahaston Myrsky hanke 2011, 204.

ni ensimmäisenä on kuvataide, joka Myrskyssä ylsi kolmanneksi. Musiikki sai tutkimuksessani ihmeen vähän huomiota. Olisiko tutkittavien ikä vaikuttanut lopputulokseen? Musiikin kohdalla ikä tuntuisi vaikuttavan, sillä yli 25-vuotiaista vastaajista yksikään ei ollut nimennyt musiikkia mukaan taiteeseen, mutta 18–24-vuotiaiden vastauksissa musiikki nousi esiin. Tutkimuksessani 16–17-vuotiaita vastaajia oli mukana ainoastaan kolme henkilöä, joten heidän näkökulmaansa ei tässä yhteydessä päästy tutkimaan¹⁰⁸. Musiikki on ainoa kategoria, jota tarjosivat taiteessa ainoastaan 18–24-vuotiaat, ja heidän joukkoonsa kuului yksi mieshenkilö. Muuten taiteeksi mielletty eri taiteenlajit jakautuivat tasaisesti.

Miksi sitten kuvataide nousi näinkin selkeäksi suosikiksi tässä tutkimuksessa? Kuvataide nousi hyvin selkeästi esiin myös vuoden 2009 Nuorisobarometrissä. Kyseisessä barometrissä oli vastaajille esitetty lista, joista he olivat saaneet rastiha harrastamiaan asioita, ja kuvataiteen harrastus oli taiteen lajeista saanut huomattavan suuren kannatuksen: se oli listalla neljäntenä¹⁰⁹. Graffiti oli kuvataiteen laji, josta tutkimuksessani oli ainoastaan yksi maininta. Olisi voinut olettaa, että se olisi noussut hieman useammin esille.

Mikä olisi keino, jolla nuoret saataisiin innostumaan enemmän taiteesta? Vuoden 2009 Nuorisobarometrissä esitetään mielenkiintoinen huomio tavasta toimia ja yrittää saada taide ”myydyksi” nuorisolle. Kolumnissa todetaan, etteivät paksut kirjaklassikot tai taideteokset taidemuseon seinillä ole se asia, jota nuoriso vastustaa, vaan pikemminkin tapa, millä näitä teoksia esitellään¹¹⁰.

Kävin itse tutustumassa loppuvuodesta 2017 *Ateneumissa* olleeseen taidenäyttelyyn, jossa oli esillä suomalaisia klassikkoteoksia. Niiden rinnalle

¹⁰⁸ Pekkala 2018.

¹⁰⁹ Myllyniemi 2009, 22.

¹¹⁰ Nylén 2009, 18.

oli maalattu vastaava ankkateos. Näyttely oli varsin mielenkiintoinen, mutta nostan sen tässä esiin näyttelyn herättämän yleisöryntäyksen vuoksi. Kierrellessäni näyttelyssä huomasin, että yleisön joukossa oli paljon nuorisoa, paikoin jopa tungokseen saakka. Näyttely siis innoitti hauskoilla ank-kamaalauksillaan ja sai ihmiset liikkeelle. Tästä on pääteltävissä, että kun löytyy mielenkiintoinen keino esitellä taidetta ja kulttuuria, saadaan se uppoamaan kaikille.

5.2.1 Mitä tuloksista voi päätellä

Kuva-analyysin vastauksista, jotka koskivat käsitettä taide, nousee päällimmäiseksi se, että taide ensisijaisesti ymmärrettiin kuvataiteeksi. Syytä tähän tutkimus ei paljastanut, mutta yhdeksi syyksi epäilen sitä, että useat opiskelijat ilmoittivat harrastavansa piirtämistä ja maalaamista. Tällöin kuvataide tutuna asiana oli helppo nimetä myös yhdeksi taiteen lajiksi. Tuloksista voi päätellä myös sen, että opiskelijat, jotka harrastivat itse jotain taiteen osa-aluetta, olivat myös valveutuneita nimeämään taiteeseen laajemman kirjon sen eri lajeja kuin opiskelijat, joilla ei ollut taiteeseen liittyviä vapaa-ajanharrastuksia. Taide myös jakoi opiskelijoita. Oli niitä jotka harrastivat ja olivat kiinnostuneita, ja sitten toinen joukko, joka ei ollut lainkaan kiinnostunut taiteesta¹¹¹.

Vaikuttavatko ennakoasenteet taidetta kohtaan sen kiinnostavuuteen? Vastaan: kyllä vaikuttavat! Taide sanana ja käsitteenä koetaan nuorempien opiskelijoiden keskuudessa hyvin helposti varttuneemman ikäryhmän asiaksi, joka ei sen vuoksi kiinnosta. Sain ennakkokäsityksestä konkreettisen kuvan käydessämme teatterissa opiskelijoiden kanssa. Keskustelin erään opiskelijan kanssa ennen esitystä, ja hän aikoi lähteä pois ennen näytelmän alkamista: se ei kiinnostanut. Esityksen jälkeen hän kuitenkin

¹¹¹ Pekkala 2018.

kehui näytelmän maasta taivaaseen ja puhui siitä, kuinka hieno kokemus esitys oli ollut. Hän myös sanoi, että turhia ennakkoasenteita pitäisi välttää ja pikemminkin mennä avoimesti osallistumaan sekä tutustumaan uusiin asioihin. Tunsin hieman mielihyvää tästä keskustelusta.

5.3 Kuva-analyysin tuloksia käsitteestä kulttuuri

Kulttuurin ajateltiin kuva-analyysin tuloksien mukaan olevan paljolti erilaisiin tapahtumiin liittyviä asioita. Niihin liittyvä aineeton kulttuuriperintö näkyi myös vastauksissa. Taide oli asia, joka liitettiin hyvin vahvasti mukaan kulttuuriin. Yleistä hyväksyntää ja arvostusta muita kulttuureja kohtaan pidettiin tärkeänä¹¹². Vieraat kulttuurit nousivatkin tutkimuksessa hyvin esille: erityisesti muinaiset kulttuurit saivat runsaasti huomiota.

Kulttuuriin lueteltiin kuuluvaksi kohtalaisen paljon erilaisia asioita, mutta mitä niillä oikeastaan sitten tarkoitettiin, jäi paikoin hieman epäselväksi. Esimerkiksi suomalaisen kulttuurin kerrottiin olevan tärkeitä ja todettiin, että sitä pitäisi vaalia. Hyvä niin, mutta mitä on suomalainen kulttuuri, mitä se pitää sisällään? Sitä ei oltu avattu yhdessäkään vastauksessa. Kuva-analyysissa olleiden kuvien tuomien viestien perusteella esimerkiksi saunomisen ja mökkeilyn katsottiin olevan suomalaista kulttuuria. Missä olivat esimerkiksi suomalainen joulu ja siihen liittyvät perinteet sekä tavat? Heijastivatko vastaukset vastaajien ikään liittyviä arvostuksen kohteita? Tätä kysymystä joutuu pohtimaan.

Yksi esille noussut kuva kulttuurista jäi erityisesti mieleeni. Kuva oli talvisodan ajoilta, ja kuvassa äiti makasi lumessa suojellen ympärillä olevia lapsiaan. Kuvan yhteyteen oli kirjoitettu maininta siitä, kuinka sota määrit-

¹¹² Pekkala 2018.

telee hyvin pitkälti suomalaista kulttuuria¹¹³. Tämä oli jollakin tavalla pysäyttävä määritelmä suomalaiselle kulttuurille. Asia varmasti onkin näin, sillä sotien kautta Suomi on saavuttanut sivistyksensä. Se, että tällainen asia nousi esiin, on mielestäni äärimmäisen hienoa ja kertoo tuon ajan uhrauksien arvostuksesta. Kuva-analyysin vastauksissa oli muitakin mielenkiintoisia pohdintoja: esimerkiksi pohdintaa alkuperäiskansojen ikiaikaisten kulttuurien väkisin sovittamisesta oman aikamme kulttuureihin. Samaisessa pohdinnassa kysyttiin, onko kulttuurimme sittenkään valmis kohtaamaan näitä erilaisia tapoja ja perinteitä¹¹⁴. Miten on – onko?

Kuva 5 Kuvakollaasi kuva-analyysissä esiin nousseista kulttuurisesti merkityksellisistä kuvista.

Kulttuurin kuvakollaasiin kokosin mielestäni merkityksellisimpiä kulttuuria keskeisesti luonnehtivia kuvia opiskelijoiden kuva-analyysivastauksista. Keskimmäiseksi ja keskeisimmäksi kuvaksi halusin asettaa opiskelijoilta

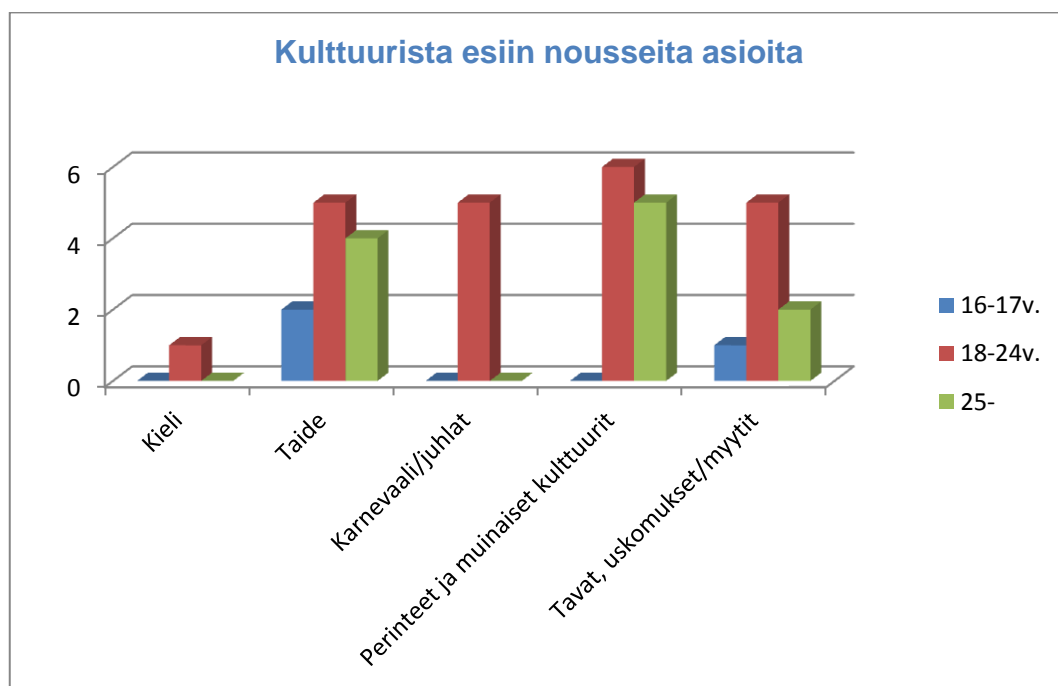
¹¹³ Pekkala 2018.

¹¹⁴ Pekkala 2018.

lähteneen ajatuksen kulttuurin maailmanlaajuudesta ja siitä, miten tärkeäksi he kokivat kaikkien maailmoiden kulttuurien hyväksymisen. Tämä kuva valaisee ajatusta mielestäni erittäin hienolla tavalla.

Vasemmassa alakulmassa on Suomen talvisotaan liittyvä valokuva, josta aiemmin mainitsin. Pidän sitä merkittävänä kuvana, ja erityisesti sen tuoma viestiä, joten sen paikka on ehdottomasti kuvakollaasissa kuvaamassa suomalaista luonteenlujuutta ja sitä, mistä hyvinvointivaltiomme on saanut alkunsa.

Kollaasin muut kuvat kuvaavat niitä keskeisiä asioita, jotka opiskelijoiden mieleen olivat nousseet heidän tehdessään kuva-analyysiä kulttuurista. Niissä tulevat esiin muinaiset kulttuurit, isot karnevaalit, ruokakulttuuri jne.

Kaavio 5 Kulttuurista esiin nousseita asioita. Taide liitettiin kulttuuriin kaikissa ikäryhmissä, kun taas kieli nousi esiin ainoastaan yhdessä kuva-analyysin tehtävissä.

Yllä olevaan pylväikköön on koottu kulttuuri-käsitteestä kuva-analyysissa esiin nousseita asioita. Tarkastelen hieman tarkemmin mitä pylväiköt pitävät sisällään.

Kielen halusin nostaa omaan pylväikköön, vaikka se ei isoa huomiota kuva-analyysissä saanutkaan. Kieli on kulttuurisessa toiminnassa isossa roolissa, vaikka se mainittiin ainoastaan yhdessä kuva-analyysin vastauksessa. Sitä ei jostain syystä ole yhdistetty kulttuuriin, vaikka se on aivan käsitteen keskiössä. Onko niin, ettei sitä ole osattu yhdistää kulttuuriin vai niin, ettei sitä oltu osattu ajatella kulttuuriseksi asiaksi? Kun puhutti kieli on jatkuvasti läsnä, sen yhdistäminen isompaan kokonaisuuteen voi olla hankalaa.

Karnevaalit/juhlat on pylväikkö, jossa nousi esiin mitä erilaisimpia tapahtumia ympäri maailman, esimerkiksi *Oktoberfest* Münchenissä ja Intiassa vietettävä värijuhla. Yhtään suomalaista juhlaa ei kuitenkaan mainittu, mitä hieman ihmettelin. Musiikki oli asia, joka nostettiin esiin kuva-analyysin kohdassa taide, mutta kulttuuriin sitä ei juurikaan liitetty, mikä oli vähän yllättävää. Onhan nuoriso kuitenkin musiikin suhteen kohtalaisen iso kuuntelijakunta. Karnevaaleihin tai festareihin, mitä nimeä nyt halutaankaan käyttää, ei yksikään suomalainen musiikkifestivaali saanut mainintaa¹¹⁵. Suomi on kesäisin täynnä mitä erilaisimpia tapahtumia aina eukonkannosta suopotkupallon MM-kilpailuun sekä taide- ja kulttuuritapahtumiin (oopperajuhlat, tanssifestivaalit ym.), mutta ilmeisesti oppilaitoksemme opiskelijat eivät koe niitä kovin tärkeiksi kulttuurisiksi ilmiöiksi.

Perinteet/muinaiset kulttuurit -pylväikköön asettuu suomalaisten ja vieraitten kansojen kulttuureja sekä perinteitä. Opiskelijat tuntuivat olevan vähintään yhtä kiinnostuneita vieraista kulttuureista kuin omasta kulttuuristamme. Suomalaisista perinteistä sauna ja saunamakkara olivat hyvin edustettuina. Yleisesti ottaen suomalaisia perinteitä mainittiin tai lueteltiin hyvin vähän¹¹⁶.

Tavat, uskomukset/myytit -kohdassa esimerkiksi ruokakulttuuri oli näkyvästi esillä, niin kotimainen kuin ulkomaalainenkin. Myös uskonto nousi

¹¹⁵ Pekkala 2018.

¹¹⁶ Pekkala 2018.

esiin sekä suomalaiset myytit¹¹⁷. Uskonto nostettiin yllättävän useassa kuva-analyysin vastauksessa esiin.

5.3.1 Mitä tuloksista voi päätellä

Kuva-analyysin kulttuuri-käsitteestä tuomien vastausten perusteella ei pintaan noussut selkeästi yhtä kulttuurista nimittäjää tai vaikuttajaa. Kulttuurissa esiin nousseet asiat ovat hyvin merkityksellisiä kulttuurin näkökulmasta katsottuna. Opiskelijoiden vastauksista muodostui mielikuva, että he ovat perustiedoiltaan ja -taidoiltaan hyvällä tasolla, kun on nimettävä, mitä asioita liittyy käsitteeseen 'kulttuuri'. Suuri yllätys oli se, että opiskelijat miettivät asioita niin laajakatseisesti, aina muinaiskulttuureihin saakka. He olivat yleensäkin erittäin myönteisiä ja kiinnostuneita vierasperäisistä tapahtumista ja kulttuureista.

Kulttuuriin kuuluvissa nimeämisisä näkyi myös vastaajien oma harrastuneisuus samoin kuin se oli näkynyt muissakin kuva-analyysin vastauksissa. Opiskelijat tuntuvat olevan tiiviisti kiinni omissa mielenkiinnon kohteissaan, mutta toisaalta kiinnostuneita vieraammista kulttuureista, mikäli ne liittyivät omaan harrastuneisuuteen.

5.4 Mitä opiskelijat arvostavat taide- ja kulttuuriaineiden opetuksessa?

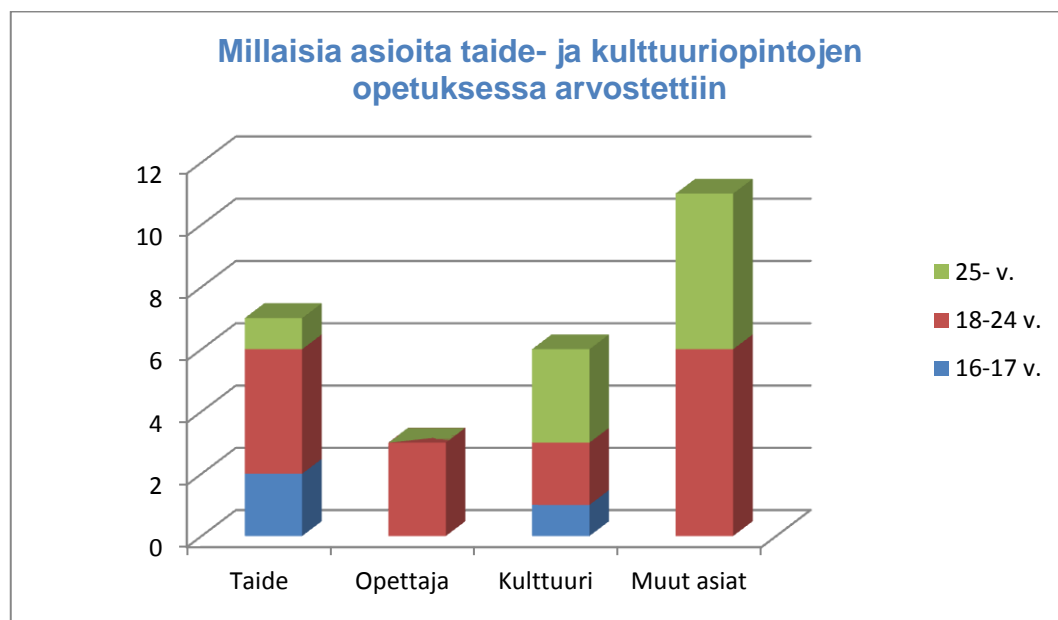
Kuva-analyysiin vastanneista opiskelijoista noin kolmannes oli jättänyt yllä olevaan kysymykseen kokonaan vastaamatta. Miksi? Nyt olisi ollut erinomainen tilaisuus päästä vaikuttamaan omaan opetukseen ja sen sisäl-

¹¹⁷ Pekkala 2018.

töön. Jostakin syystä asia ei ollut kaikille opiskelijoille kovin tärkeää eivätkä he halunneet tuoda mielipiteitään julki.

Mitä arvostettiin tai haluttiin taide- ja kulttuuriaineen opetuksessa olevan?

Kuva-analyysin vastauksista päätellen taidehistoria ja taidemaalaukseen liittyvät asiat aina värien sekoittamiseen asti olivat vahvasti esillä, ja niitä myös kaivattiin lisää. Taide- ja kulttuuriaineiden opetusta pidettiin tärkeänä myös siksi, että sen koettiin edesauttavan ihmisten näkemysten ja ehkä jossakin määrin myös asenteiden muuttumista myönteisemmiksi vieraita kulttuureita kohtaan. Opetukselta toivottiin myös apua luovuuden lisäämiseksi. Luovuuden lisääntymisen myötä eräs opiskelija toivoi pääsevänsä irti omista peloistaan ja saavansa sitä myöten lisää rohkeutta tarttua kiinni uusiin tilaisuuksiin. Opetuksen toivottiin myös liittyvän osaksi opiskelijoiden omia ammatillisia opintoja, eli ammatillinen sidonnaisuus koettiin tärkeäksi¹¹⁸.

Kaavio 6 Millaisia asioita taide- ja kulttuuriopintojen opetuksessa arvostettiin. Taide nousi yhtenä vahvana huomiona esiin taide- ja kulttuuriopintojen opetuksessa.

¹¹⁸ Pekkala 2018.

Pylväikkö osoittaa, millaisia huomioita taide- ja kulttuuriaineiden opetuksessa missäkin ikäryhmässä arvostettiin. Huomattavaa on, että taiteen opetusta halusivat pääsääntöisesti alle 25-vuotiaat, kun taas yli 25-vuotiaat arvostivat kulttuurisia ja muita asioita. Opettajaan kohdistuvia huomioita tuli ainoastaan 18–24-vuotiaiden joukosta. Syynä tähän saattaa olla sekin, että ko. ryhmä on suurin ikäryhmä oppilaitoksessamme¹¹⁹.

Mitä pylväiköt pitävät sisällään? Taide-pylväikköön liittyy taiteen opetukseen liittyviä asioita: taidemaalauksia, taidehistoriaa, taiteen tyyliä jne. Taiteeksi tässä kohtaa luettiin kuuluvaksi ainoastaan taidemaalauksia, ei mitään muuta. Opettaja-kohdassa arvotuksena oli rento meininki ja hyvä ilmapiiri, ja apua toivottiin saatavan sitä tarvittaessa. Kulttuuri-pylväikköön liitettiin opetusta erilaisista kulttuureista ja kulttuurihistoriasta. Muut asiat - pylväikköön sisältyivät esimerkiksi musiikin kuuntelu ja konsertit, teatterissa käynnit, värioppi ja siihen liittyvät valot ja varjot sekä ympäristö¹²⁰. Muut pylväikön ehdotukset ovat hyviä, mutta niiden toteuttaminen kaatuu niistä aiheutuviin kustannuksiin. Oppilaitoksilla ei nykypäivänä, kiitos reformin, ole varaa toteuttaa niitä. Joku yksittäinen, esimerkiksi teatterissäkäynti, saattaa onnistua.

¹¹⁹ Pekkala 2018.

¹²⁰ Pekkala 2018.

Kuva 6 Tämän kuvan liitti eräs opiskelija kuva-analyysin kohtaan, missä kysyttiin vastaajan arvostuksia. Hieno ohjenuora meille kaikille noudatettavaksi.

Mitä sinä arvostat -kohdan vastaukset eivät tuoneet mitään suuria yllätyksiä. Hienoisena yllätyksenä tuli ainoastaan se, ettei kysymykseen vastattu kovin innokkaasti. Taiteen merkitys opiskelijoille oli nähtävissä kaikissa kuva-analyysin vastauksissa jo aiemmin, ja myös kulttuurin osuus oli selvä. Muut asiat -kohdassa olleet ehdotukset olivat hyviä, ja niitä pyritään toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

6 Yhteenveto

Yhteenvetona kuva-analyysin tuomista vastauksista totean, että opiskelijoille merkityksellisten asioiden tärkeys korostui heidän omien harrastustensa kautta. Se erottui ja korostui kaikissa kuva-analyysin vastauskohdissa. Iällä, sukupuolella tai asuinpaikkakunnan koolla ei ollut havaittavissa suurtakaan merkitystä vastauksiin¹²¹. Huomattavaa oli myös se, miten syvällisesti ja henkilökohtaisesti osa opiskelijoista kuvaili joitakin asioita kuva-analyysitehtävässä. Heidän avointa kerrontaansa oli miellyttävä ja toisin paikoin jopa pysähdyttävä lukea.

Ympäristö, taide ja kulttuuri termeinä ja käsitteinä olivat opiskelijoille jokseenkin tuttuja, mikä on hieno asia. Kulttuuri valtavan laajana ja ehkä hie-man vaikeasti määriteltävänä oli termeistä hankalin. Se myös kaipaisi eniten tarkastelua lähiopetustunneilla. Kuva-analyysin vastauksista jäi vaikutelma, että kulttuuri sanana on hyvin tuttu, mutta sen tarkempi analysointi on hankalampaa. Opetukseen liittyviä termejä ja käsitteitä on aiemmin todetun perusteella hyvä tarkastella lähiopetustunneilla¹²².

Opetuksen alussa tapahtuva opetussuunnitelman huolellinen tarkastelu yhdessä opiskelijoiden kanssa on välttämätöntä. Samalla voi keskustella siitä, mitä taide- ja kulttuuriaineopinnot kokonaisuudessaan pitävät sisällään. Opetussuunnitelman osaamistavoitteiden kautta opettaja pystyy perustelemaan opetuksen sisällön, eikä opiskelijoille pääse syntymään väärää kuvaa siitä, mitä tullaan opettamaan. Keskusteltaessa opetussuunnitelmasta on hyvä antaa opiskelijoiden toiveille tilaa, kun opetuksen sisällöistä päätetään. Sisältöjä voi räätälöidä myös eri ammattialojen tarpeiden mukaan. Jokaisella ammattialalla on oma menneisyytensä, johon ammat-tiin opiskelevan on hyvä tutustua. Ammattialojen perinteiset työmenetel-

¹²¹ Pekkala 2018.

¹²² Pekkala 2018.

mät ja materiaalit opiskellaan ammattialan ammatillisilla tunneilla, eikä siihen puoleen taide- ja kulttuuriaineiden opetuksessa ole tarvetta puuttua. Tällä tarkoitan lähinnä tutustumista ammattialan syntyhistoriaan: miten se on muuttunut esimerkiksi teollistumisen myötä jne. Kun opiskelija tuntee ammattialansa menneisyyttä, on hänen helpompi ymmärtää nykyisyyttä ja miettiä tulevaisuutta.

Taide ja kulttuuri -modulin opetuksessa ei pidä unohtaa linkitystä ammatilliseen kasvuun. Tämä näkyi myös opiskelijoiden kuva-analyysintehtävän vastauksissa¹²³. Heidän toiveenaan oli, että näiden kahden asian välillä olisi yhteys. Tähän seikkaan on mielestäni hyvä huolellisesti paneutua suunniteltaessa taide- ja kulttuuriaineiden opetusta.

Pohdin kappaleessa 2. *Tutkimusmenetelmä ja aineisto* asettumisesta opiskelijoiden kanssa samalle aaltopituudelle, jotta ymmärtäisin paremmin heidän käsityksiään ja ajatuksiaan taide- ja kulttuuriaineiden opetuksesta. En ole aivan vakuuttunut siitä, kuinka tässä onnistuin. Edustan edellistä sukupolvea, ja kiinnostuksen kohteeni ovat hieman erilaisia opiskelijoiden omiin verrattuna. Ei ole aivan helppoa yrittää päästä sisälle heidän ajatusmaailmaansa.

Seikka, jossa opiskelijoiden näkemykset tulisi ottaa huomioon, ovat museokäynnit. Mikäli opiskelijat eivät koe niitä mielekkäiksi, käynnit jäävät tiedonhankinnan näkökulmasta katsottuna hyvin laihoiksi. Opiskelijat mainitsivat kuva-analyysin vastauksissa muutamassa kohdassa heidän äänensä kuulemisesta, ja mielestäni on tarpeen kuunnella heidän toiveitaan¹²⁴. Yhdessä suunnitellut museovierailut ovat kaikkien etu.

¹²³ Pekkala 2018.

¹²⁴ Pekkala 2018.

6.1 Muutosesimerkki lähiopetuksen järjestämisestä

Millaista lähiopetusta taide- ja kulttuuriaineen kokonaisuuteen voisi suunnitella ja toteuttaa? Miten saada opiskelijaryhmä innostumaan opetuksesta?

Nämä ovat niitä perustavanlaatuisia kysymyksiä, joihin vastauksen löytäminen voi osittain olla mahdotonta ainakin sillä tavoin, että se koskettaisi jokaista opiskelijaa. Kuva-analyysin vastausten perusteella opettajan persoonalla tuntuu olevan opiskelijoiden viihtyvyyden kannalta vähintään yhtä suuri merkitys kuin opetettavalla asialla, eli tietyssä määrin tilanne henkilöityy. Miten laittaa persoonansa peliin opiskelijoita kiinnostavalla tavalla? Opetusvuosieni tuoman kokemuksen mukaan opiskelijat eivät kaihda selviä sääntöjä ja kuria – päinvastoin. Kaikille yhteisesti sovitut ja selvät pelisäännöt tuovat turvaa ja ovat omiaan hälventämään epätietoisuutta siitä, miten toimia. Huumori on asia, jota peräänkuulutettiin opiskelijoiden taholta kuva-analyysissa, eli opettaja ei saisi olla tiukkapipo. Tunneille kaivattiin rentoa meininkiä¹²⁵. Edellä mainittujen opettajalle asetettujen ominaisuuksien lisäksi nostaisin vielä näiden ylitse yhden tärkeän ominaisuuden: oikeudenmukaisuuden.

Jos edellisessä kappaleessa tulivat opettajalle asetut vaatimukset selviksi ja opettaja mieleiseksi, tulisi vielä selvittää, millä keinoin opettaa taide- ja kulttuuriopintokokonaisuutta. Mielestäni ensisijaisen tärkeää on käydä opetussuunnitelma huolellisesti läpi opiskelijoiden kanssa, kuten jo pohdin kappaleessa *Opetussuunnitelman sekä taide- ja kulttuuriaineen tavoitteet*. Opiskelijoiden tulee ehdottomasti tietää, mitä heiltä vaaditaan, ja mitkä ovat heille asetetut osaamistavoitteet. Mielestäni myös tulevat tehtävät on hyvä käydä läpi heti tuntien aluksi, näin opiskelijat tietävät mistä heidän osaamisensa tulee koostumaan. Museokäyntejä ja muita vierailukohteita on hyvä pohtia opetettavan ryhmän kesken, jolloin jokainen pääsee vaikut-

¹²⁵ Pekkala 2018.

tamaan asiaan. Huutoäänestystä ei pidä kuitenkaan järjestää. Uskon, että kun opiskelijat pääsevät vaikuttamaan vierailukohteisiin, saadaan tutustumisista opiskelijoille mielenkiintoisempia. Tällöin niillä on enemmän merkitystä.

Entä lähiopetustuntien sisältö – mitä opetetaan? Opetussuunnitelma antaa raamit mitä opettaa, mutta opettajalle jää tilaa vaikuttaa siihen, miten opetuksensa järjestää. Opetuksen sisältöä joutuu hieman räätälöimään sen mukaan, minkä ammattialan opiskelijoita on kulloinkin opetettavana, jotta ammatillinen näkökulma saadaan opetuksen sisältöön mukaan. Opetuksen sisällön haluan kuitenkin rakentaa suomalaisuuden kautta: mitä meillä on, mistä olemme tulleet ja keitä me olemme. On mielestäni tärkeitä tietää ja oppia tuntemaan omia perinteitämme, kulttuuriamme, tapojamme, taidetta ja taiteilijoita, niin että voimme ymmärtää myös vieraita kulttuureita. Sillä keinoin tiedämme keitä olemme. Oma kulttuuriamme voisi sitten peilata siihen, mitä muualla on, ja pohtia eroavaisuuksia tai samankaltaisuuksia.

Opetuksen rungoksi asettaisin liitteessä kaksi olevan kolmen osaamispisteen mallin¹²⁶. Kyseisellä rungolla pääsee heti opetuksen alettua hyvään alkuun. Siinä on hyvät tehtävät museovierailuja ajatellen ja muutama muukin ajatus siitä, millaisia tehtäviä voisi opiskelijoilla teettää. Pelkkiä luentoja ei käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijoille voi tarjota, sillä he haluavat tekemistä, luovia tehtäviä. Kysymykseen voisi tulla kuva-analyysin kaltainen tehtävä, missä opiskelijat saavat itsekseen ja rauhassa pohtia ajatuksiaan jostakin taide- ja kulttuuriopintoihin liittyvästä aiheesta. Nämä henkilökohtaiset ajatukset synnyttävät hedelmällisiä keskustelun ja pohdinnan aiheita lähiopetustunneille. Pidän myös mielenkiintoisena ajatuksena aiemmin kappaleessa 4.3.1 *Taide- ja kulttuuriaineen opetus käytännössä* olevaa ajatusta genesis-aiheisen maalauksen toteuttamisesta.

¹²⁶ Pekkala 2018.

7 Pohdinta

Katsoessani matkaani maisterintutkielmani kanssa ajassa taaksepäin, mieleeni nousee monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Matka on ollut pitkä, ainakin jos sitä mittaa kalenterin kanssa. Ajallisesti työhön on kulunut noin puolitoista vuotta, jos mukaan lasketaan ensimmäiset maisteriseminaarit yliopistolla. Matka on ollut myös hyvin mielenkiintoinen ja opettavainen. Opettavainen siinäkin suhteessa, että itseään pitää välillä piiskata tekemään asioita. Aina kun ei viitsisi tarttua toimeen.

Tutkielmaani aiheen valinta löytyi kuin itsestään, se aivan kuin ponnahti takaraivosta. Aihettani olen kyllä sittemmin manannut pitkin matkaa, koska se tuntui hankalalta. Ensin epäilin, etten saa työhöni oppiainenäkökulmaa. Sitten peloksi nousivat lähdeaineiston puute tai riittämättömyys, ja taisi uskokin välillä olla koetuksella työn valmistumisen suhteen. Hankaluuksia tuotti myös tekstin saaminen hyvään ja oikeaan kronologiseen järjestykseen. Kokonaisuus hahmottui keskusteluissa yliopistonopettaja Helena Lonkilan kanssa, näistä keskusteluista iso kiitos hänelle. Hahmottaessani kokonaisuuden, alkoi työ edetä suhteellisen ripeästi.

Miten näistä kaikista tiukoista epäilyksistä on sitten selvitty? Varmaan suurin eteenpäin vievä voima on ollut halu valmistua maisteriksi. Jos on ollut kova halu valmistua, on ollut myös kova halu oppia uutta. Tätä tiedon nälkää ei ole voinut ruokkia tai sammuttaa muuten kuin hankkimalla lisää tietoa. Tiedon nälkä on kohdistunut tutkittavaan asiaan, taide- ja kulttuuriaineen opetuksen sisältöön. Samalla olen myös pohdiskellut omaa opettajuuttani: miten huomioida opiskelijoiden ajatukset opintojen sisällössä? Tiedon nälkä on myös kasvanut kulttuuriympäristöpolitiikkaan ja sen mukanaan tuomiin vaikutuksiin yhteiskunnassa. Miten tätä tietoa saisi siirrettyksi kiinnostavalla tavalla opiskelijoille?

Matka on tuonut myös uusia eväitä reppuuni. Olen päässyt tutustumaan tutkimusmenetelmään nimeltä etnografia. En kuitenkaan väitä, että olisin

oppinut sen täydellisesti, mutta tiedän pääpiirteittäin, miten kyseisessä tutkimusmenetelmässä tutkijana toimitaan ja tiedän, minkä tyyppiseen tutkimukseen se soveltuu. Olen myös oppinut, miten se sitouttaa tutkijan tutkittavaan aiheeseen sekä tutkimuskohteeseen. Eväiksi reppuuni on kertynyt myös taitoa ja keinoja etsiä lähdeteoksia sekä poimia lähdeteoksista olennainen tieto itselle ja työlle. Lähdeaineiston etsiminen ja lukeminen on ollut oma matkansa. Toisinaan mielenkiintoisen teoksen löydettyään on sen lukemiseen vierähtänyt useampia päiviä. Siltikään siitä ei tekstin tai kirjoittamisen aihetta ole löytynyt kuin lause tai pari, mutta lähde teos on kiinnostavuutensa vuoksi vienyt mennessään.

Kirjoittaminen ja oman tekstin tuottaminen on aina ollut asia, joka ei ole ollut vahvimpia puoliani. Tätä kohtaa itsessäni olen saanut vahvistaa oikein huolella. Päätin jo tutkielmani alkuvaiheessa, että istun joka ilta töiden jälkeen koneelle katsomaan työtäni. Näin en ole joutunut eroon tutkielmastani hetkeksikään, vaan se on seurannut korveni välissä joka hetki ja joka paikkaan. Tekstiä ei välttämättä ole kaikkina iltoina syntynyt, mutta sitäkin enemmän ajatuksia, jotka ovat sitten yön ja seuraavan päivän aikana muotoutuneet seuraavaksi illaksi sanoiksi ja tekstiksi. Tutkielmani työstiminen on vaatinut aika annoksen sitkeyttä ja viitsimistä, mistä syystä tunnen ylpeyttä omasta viitseliäisyydestäni. Varsinaisesta kirjoittamisesta olen myös huomannut, että silloin kun se ei luista, on parempi keskittyä johonkin muuhun mikä edistää työtä eteenpäin, eikä yrittää väkisin synnyttää uutta asiaa. Sitten on taas ollut hetkiä, jolloin sanoja ja tekstiä pulppuaa automaattisesti. Nämä ovat olleet niitä hetkiä, jolloin työ on edistynyt myös näkyvästi.

Entä lopputulos, millainen maisterintutkielmasta mielestäni tuli? Tyytyväinen saan olla jo siihen, että sain työn tehdyksi siinä aikataulussa, missä olin suunnitellut sen valmistuvan. Työn ohessa opiskelu asettaa omat haasteensa tällaisen ison projektin kunniakkaalle loppuunsaattamiselle. Tekstin rakenne muotoutui alun hankaluuksien jälkeen myös paikalleen ja etenee nyt kronologisesti sekä järkevästi. Tutkielmakokonaisuudesta löy-

tyvät alun esittely ja viitekehys, keskivaiheessa tapahtunut tutkimuksellinen osuus sekä lopun analyysi ja pohdinta. Alun hankaluus johtui siitä, että en nähnyt tai osannut hahmottaa työn kokonaisuutta ja rakennetta kunnolla. Työn tutkimukselliseen antiin olen tyytyväinen, sillä se on antanut itselleni eväitä taide- ja kulttuuriaineen opetukseen. Työ vastasi myös tutkimuskysymyksiin, joten siinäkin mielessä koen onnistuneeni.

Tämä tutkielma päättää myös mitä todennäköisimmin oman opiskelururani, ainakin tällä erää. Olen viimeisten reilun kymmenen vuoden ajan opiskellut työni ohessa käytännössä jatkuvasti, ja nyt nämä opinnot saavat arvoisensa päätöksen tähän maisterintutkielmaan, josta olen hyvin ylpeä. Mieli on myös hieman haikea, mutta tulee varmasti uusia tehtäviä, joiden parissa saa haastaa itseänsä. Mitä ne ovat, sen näyttää aika.

Päätän tutkielmani Aleksis Kiven sanoihin:

”Tietää mitä on tapahtunut, sehän on eräältä kannalta katsoen, viisaus suuri.

Jos visusti harkitset, mikä kylvö menneistä päivistä saattoi hyödyllisiä, mikä vahingollisia hedelmiä, ja sen mukaan asetat elämäsi työs ja toimes, niin oletpa viisas mies.”¹²⁷

¹²⁷ Kivi 2000, 102.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Rönkkö, H. 2016. Julkisenä ja yksityisenä: cosplay-harrastus Suomessa. Maisterintutkielma.

Jyväskylän yliopisto : Jyväskylä.

Pekkala, J. 2018. Tutkimusaineisto.

Seinäjoki

Seinäjoen koulutuskuntayhtymä, Koulutuskeskus Sedu. Opetussuunnitelma 2015. Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto.

Tuotteen suunnittelun ja valmistuksen osaamisala, artesaani.

Ympäristön suunnittelun ja rakentamisen osaamisala, artesaani.

Vilkuna, J. 2015. Professori Janne Vilkunan luento Jyväskylän yliopistossa 15.9.2015.

KUOS101 Kulttuuriympäristö (5 op). Oppiainenäkökulma: museologia (heritologia)

Vilkuna, J. 2015. Professori Janne Vilkunan luento Jyväskylän yliopistossa 15.9.2015.

TAIP240 Taideinstituutiot ja kulttuuriperintö (5 op) & MSLP010 Johdanto museologiaan (5 op).

Painetut lähteet

Berghäll, J. & Pesu, M. 2008. *Ilmastonmuutos ja kulttuuriympäristö: tunnistetut vaikutukset ja haasteet Suomessa*.

Ympäristöministeriö.

Edita Prima Oy : Helsinki.

- Castrén, M. & Ahola, J. 2016. *Luentoja suomalaisesta mytologiasta*.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura : Helsinki.
- Haapala, A. 2015. "Mitä on esteettinen hyvinvointi?". Teoksessa Haapala, A., Puolakka, K. & Rannisto, T. *Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi*.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura : Helsinki.
- Hacklin, S. 2017. "Mimesis kuvataiteessa". Teoksessa Mikkonen, J. & Salminen, A. 2017. *Mimesis : filosofia, taide, yhteiskunta*.
Jyväskylän yliopisto : Jyväskylä.
- Hakala, K. & Hynninen, P. 2007. "Etnografisesta tietämisestä." Teoksessa Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E., Tolonen, T., Gordon, T., Metso, T., Palmu, T., Mietola, R., Hakala, K. & Salo, U-M. *Etnografia metodologiana: Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*.
Vastapaino : Tampere.
- Hooper-Greenhill, E. 1992. *Museums and the shaping of knowledge*.
Routledge : London.
- Häyrynen, S. 2006. *Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka*.
Jyväskylän yliopisto.
Minerva : Jyväskylä.
- Junkala, P. 1999. "Kenttätyö etnologian profiilina". Teoksessa Lönnqvist, B., Kiuru, E., Uusitalo, E. *Kulttuurin muuttuvat kasvat: johdatusta etnologiatieteisiin*.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura : Helsinki.
- Keskitalo, A. 2013. "Moniaistinen analyysisynteesi". Teoksessa Granö, P., Keskitalo, A. K. & Ronkainen, S. *Visuaalisen kokemus: johdatus moniaistiseen analyysiin*.
Lapin yliopistokustannus : Rovaniemi.

Kivi, A. 2000, 7. painos. *Seitsemän veljestä*.

Otavan Kirjapaino Oy : Keuruu.

Kuisma, O. 2017. "Mimesis antiikin filosofiassa". Teoksessa Mikkonen, J.

& Salminen, A. 2017. *Mimesis: filosofia, taide, yhteiskunta*.

Jyväskylän yliopisto : Jyväskylä.

Kulttuuripolitiikan strategia 2020. 2009.

Opetusministeriö, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

Yliopistopaino : Helsinki.

Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020 : valtioneuvoston periaatepäätös

20.3.2014. 2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ympäristöministeriö.

Edita Prima Oy : Helsinki.

Kortelainen, S. 2013. "*Muistin kuvia tehdasyhteisöstä*". Moniaistisuus etnografiassa ja muistitietotutkimuksessa." Teoksessa Granö, P, Keskitalo.

A.K. & Ronkainen, S. *Visuaalisen kokemus: johdatus moniaistiseen analyysiin*.

Lapin yliopistokustannus : Rovaniemi.

Korkiakangas, P. 1999. "*Muisti, muistelu, perinne*". Teoksessa Lönnqvist.

B., Kiuru, E. & Uusitalo, E. *Kulttuurin muuttuvat kasvot: johdatusta etnologiatieteisiin*.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura : Helsinki.

Kankkunen, T. 2007. "*Monimediaisuuden äärellä*". Teoksessa Lappalainen,

S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E., Tolonen, T., Gordon, T., Metso, T., Palmu, T., Mietola, R., Hakala, K. & Salo, U-M. *Etnografia metodologiana: Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*.

Vastapaino : Tampere.

Lahdenvesi-Korhonen, L. 2009. *Kulttuuriympäristöohjelma - miksi ja miten*.

Ympäristöministeriö.

Edita Prima Oy : Helsinki.

Lappalainen, S. 2007. *"Havainnoinnista kirjoittamiseksi"*. Teoksessa Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E., Tolonen, T., Gordon, T., Metso, T., Palmu, T., Mietola, R., Hakala, K. & Salo, U-M. *Etnografia metodologiana: Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*.

Vastapaino : Tampere.

Lappalainen, S. 2007. *"Johdanto, Mikä ihmeen etnografia?"*. Teoksessa Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E., Tolonen, T., Gordon, T., Metso, T., Palmu, T., Mietola, R., Hakala, K. & Salo, U-M. *Etnografia metodologiana: Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*.

Vastapaino : Tampere.

Linko, M. 1992. *Outo ja aito taide: ammattikoululaiset ja lukiolaiset kuvataiteen vastaanottajina*.

Jyväskylän yliopisto : Jyväskylä.

Lönnqvist, B. 1999. *"Mitä etnologia on?"* Teoksessa Lönnqvist, B., Kiuru, E., Uusitalo, E. *Kulttuurin muuttuvat kasvot: johdatusta etnologiatieteisiin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura : Helsinki.

Maaperä, J. 2018. *"Vaikuttava kulttuuriympäristö – oikeudellisia näkökohtia"*. Teoksessa: *Vaikuttava kulttuuriympäristö*.

Lahden kaupunginmuseon tutkimuksia 34, 2018. Lahden kaupunginmuseo.

Painosalama Oy : Turku.

Palmu, T. 2007. *"Kenttä, kirjoittaminen, analyysi-yhteenkietoutumia"*. Teoksessa Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E., Tolonen, T., Gordon, T., Metso, T., Palmu, T., Mietola, R., Hakala, K. & Salo, U-M. *Etnografia metodologiana: Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*.

Vastapaino : Tampere.

Salo, U. 2007. *"Etnografinen kirjoittaminen"*. Teoksessa Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E., Tolonen, T., Gordon, T., Metso, T., Palmu, T., Mietola, R., Hakala, K. & Salo, U-M. *Etnografia metodologiana: Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*.

Vastapaino : Tampere.

Strandell, C. & Strandell, A. 2002. *Elinympäristön seurannan kehittäminen: työryhmän raportti*.

Ympäristöministeriö.

Sinari Oy : Vantaa.

Šola, Tomislav. 1997. *Essays on museums and their theory: Towards the cybernetic museum*.

Finnish Museums Association : Helsinki.

Takala, H. 2018. "Esipuhe: Kulttuuriympäristöt sydämen asialla". Teoksessa *Vaikuttava kulttuuriympäristö*. Lahden kaupunginmuseon tutkimuksia 34, 2018. Lahden kaupunginmuseo.

Painosalama Oy : Turku.

Tolonen, T., Palmu, T. 2007. *"Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot"*. Teoksessa Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E., Tolonen, T., Gordon, T., Metso, T., Palmu, T., Mietola, R., Hakala, K. & Salo, U-M. *Etnografia metodologiana: Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*.

Vastapaino : Tampere.

Vesterinen, I. 1999. *"Mitä kulttuuriantropologia on?"*. Teoksessa Lönnqvist, B., Kiuru, E., Uusitalo, E. *Kulttuurin muuttuvat kasvat: johdatusta etnologiatieteisiin*

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura : Helsinki.

Vihanninjoki, V. 2015. *"Kaupunkiympäristön estetiikka hyvinvointikysymyksenä, Esteettinen laatu maankäyttö- ja rakennuslaissa"*. Teoksessa

Haapala, A, Puolakka, K. & Rannisto, T. *Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi.*

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

Vilka, H. 2006. *Tutki ja havainnoi.*

Tammi: Helsinki.

Internetlähteet

Ammatillisen koulutuksen reformi.

Opetushallitus : Helsinki.

http://taide- ja kulttuurine.oph.fi/kehittamishankkeet/ammattillisen_koulutuksen_reformi

Luettu 3.12.2017

Kotimaisten kielten keskus 2017. Kielitoimiston sanakirja.

<https://taide- ja kulttuurine.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>

Luettu 21.1.2018

Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto 2014. Opetushallitus.

http://taide- ja kulttuurine.oph.fi/download/162225_kasi_ ja_ taideteollisuusalan_pt_01082015.pdf

Luettu 6.12.2017

Lampela, K. 2014. *"Onko taiteen määrittelemisen mahdotonta?"*

AGON, <http://agon.fi/article/onko-taiteen-maaritleminen-mahdotonta/>

Luettu 27.1.2018

Museovirasto 2016. Elävä perintö, Aineettoman kulttuuriperinnön toimenpideohjelma 2016–2018.

<http://taide- ja kulttuurine.nba.fi/File/2960/toimenpideohjelma.pdf>

Luettu 23.12.2017

Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia, Nuorisobarometri 2009.

Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.

Opetusministeriö : Helsinki.

<https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2009/>

Luettu 24.1.2018

Nylén, A. 2009. *"Taidetta ei saa opettaa"*. Teoksessa Myllyniemi, S. Taidekohtia, Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.

Opetusministeriö : Helsinki.

<https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2009/>

Luettu 24.1.2018

Opetushallitus 2017. Tutkinnon perusteet.

http://taide- ja kulttuurine.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot/uudistuvat_tutkinnon_perusteet

Luettu 6.12.2017

Salmela. U, Matikka. H, Latvala. P ja Kauppi.P. 2015. Kohti kestävää kulttuuriperintötyötä: Taustaselvitys Faron yleissopimuksen voimaansaattamiseksi Suomessa. Museovirasto.

Multiprint Oy : Vantaa.

[http://taide- ja kulttuurine.nba.fi/taide- ja kulttuurine.nba.fi/File/2560/kohti-kestavaa-kulttuuriperintotyota.pdf](http://taide- ja kulttuurine.nba.fi/taide- ja kulttuurine.nba.fi/taide- ja kulttuurine.nba.fi/File/2560/kohti-kestavaa-kulttuuriperintotyota.pdf)

Luettu 9.2.2018

Setälä, P. 2009. *"Kukaan ei harrasta valokuvaamista, mutta kaikki kuvaavat"*. Teoksessa Myllyniemi, S. Taidekohtia, Nuorisobarometri 2009.

Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.

Opetusministeriö : Helsinki.

<https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2009/>

Luettu 28.1.2018

Siivonen. K, Kotilainen. S. & Suoninen. A. 2011. *Iloa ja voimaa elämään: nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa.*

Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.

Opetusministeriö : Helsinki.

<http://taide- ja kulttuuriane.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myrsky2011.pdf>

Luettu 20.4.2018

Siivonen, K. 2015. *"Elävän kulttuurin suojele"*. Teoksessa *Elävä aineeton kulttuuriperintö*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö.

Cuporen verkkojulkaisuja <https://taide- ja kulttuuriaine.cupore.fi/fi/julkaisut>
Cupore : Helsinki.

Luettu 2.2.2018

Tornberg, L. 2012. Avara museo – kehittyvä oppimisympäristö aikuisille -
hanketason väliarviointiraportti

http://taide- ja kulttuuriane.museoliitto.fi/doc/Avaramuseo_valiarviointiraportti_verkkoon.pdf

Luettu 17.12.2017

Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta, annettu 16.5.2013.

<http://taide- ja kulttuuriane.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2013/20130047>

Luettu 31.1.2018

Valtioneuvoston asetus ammatillisen perustutkinnon muodostumisesta

<http://taide- ja kulttuuriaine.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140801>

Luettu 28.3.2016

Vilkuna, J. 2015. *"Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön rajapintoja ja määritelmiä"*. Teoksessa *Elävä aineeton kulttuuriperintö*.

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö.

Cuporen verkkojulkaisuja <https://taide- ja kulttuuriaine.cupore.fi/fi/julkaisut>
Cupore : Helsinki.

Luettu 31.1.2018

Ympäristöministeriö 1999. Maankäyttö- ja rakennuslaki.

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

Luettu 14.1.2018

Ympäristöministeriö 2013. Maankäyttö- ja rakennuslaki.

http://taide- ja kulttuurine.ym.fi/fiFI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Maankaytto_ja_rakennuslaki

Luettu 14.1.2018

Liitteet

Liite1 Kuva-analyysitehtävä

Ikä

Sukupuoli

Kotikunta

Tutkimus taide- ja kulttuuriaineiden opetuksen sisällöstä

Tutkimuksen tarkoituksena on saada selville, onko kulttuurialan taide- ja kulttuuriainekokonaisuuden opetuksen sisältö opiskelijoille mielekästä, ja jollei niin ole, miten sen sisältöä tulisi muuttaa, jotta kokonaisuus olisi mielekäs. Tutkimuksen toisena tarkoituksena on selvittää, miten opiskelijat ymmärtävät sanat 'taide' ja 'kulttuuri'.

Tehtävän kulku on seuraava:

1. Etsi kolme kuvaa jokaisesta seuraavista neljästä aihealueista:

1. ympäristö
2. taide
3. kulttuuri
4. mitä sinä arvostat?

Kuvien tulee olla aihealuetta kuvaavia, ja ne voivat olla itse ottamiasi tai Internetistä poimittuja.

2. Vastaa annettuihin kysymyksiin.

Kerro kuvan yhteydessä, vaikkapa kuvatekstissä, miksi juuri kyseinen kuva on mielestäsi aiheeseen sopiva. Miksi valitsit sen, mitä kuva sinulle merkitsee? Vastaa myös aihealueeseen liittyviin kysymyksiin, jotka löydät alemmaa. Alemmaa löydät myös ranskalaisin viivoin muutamia kuvien esimistä helpottavia esimerkkejä.

Ennen kuin lähdet etsimään kuvia, pysähdy, lue ohjeistus ja otsikot sekä mieti, anna mielikuvien nousta pintaan: millaisia kuvia haluat otsikoiden alle liittää.

Tässä tehtävässä ei ole oikeita tai väriä vastauksia, on vain sinun mielikuvasi synnyttämiä tuntemuksia, jotka välittyvät valitsemistasi kuvista.

Ympäristö

kuvat voivat esittää esim. kaupunkia, maalaismaisemaa, omaa mielimaaisemaa tai vaihtoehtoisesti kuva voi olla vastenmielisestä, ei niin innostavasta ympäristöstä.

Millaisia ajatuksia kyseiset kuvat sinussa herättävät?

Millaisesta ympäristöstä itse pidät?

Taide

kuvat voivat esittää esim. patsasta, maalausta tai vaikka näytelmää, eli valitsemasi kuvat esittävät, mikä tai mitä taide mielestäsi on.

Mitä näet teoksessa, mikä herätti kiinnostuksesi?

Mitä on taide? (Kuvaile omin sanoin mikä tekee jostain asiasta/esineestä taidetta.)

Millaisesta taiteesta itse pidät? (Kerro omin sanoin.)

Kulttuuri

Kolme kuvaa jotka esittävät mielestäsi kulttuuria.

Mitä on kulttuuri? (Kerro omin sanoin, miten ymmärrät sanan kulttuuri.)

Millainen merkitys kulttuurilla sinulle on?

Millaisesta kulttuurista itse pidät ja millaista kulttuuria haluat edistää?

Mitä sinä arvostat taide- ja kulttuuriaineen opetuksessa?

Kolme kuvaa sinulle tärkeistä opetuksen sisällöistä (Mitä haluaisit oppia kyseisillä tunneilla?)

Mikä valitsemistasi kuva-aiheista tekee ne sinulle tärkeiksi?

Tutkimuksen tarkoitus.

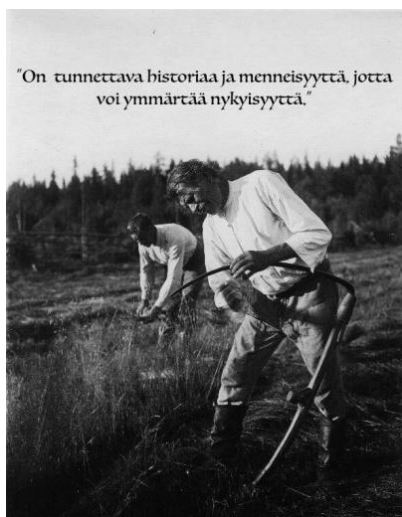
Liite 2 Kolmen osaamispisteen valinnaisen osuuden opetus

Tunteja käytettävissä taide- ja kulttuuriaineiden 3 osp opetukseen 48h (1osp=16h)

1. Ensimmäisellä tapaamiskerralla käydään opetussuunnitelma läpi. Tutustutaan sekä keskustellaan siitä, mitä kurssi pitää sisällään ja kuinka se suoritetaan / 2h.

Käsitteiden taide ja kulttuuri avaaminen opiskelijoille.

Miten? Toimisiko gradun kuva-analyysi tässä kohtaa avauksena, jonka pohjalta voisi jatkaa keskustellen?

Miten selität kulttuurin?

Miten selität taiteen?

Montako tuntia? **Kuva-analyysin tekemiseen 2h ja keskusteluun?**

2. Tutustumiset 21h (=3x7h) + (tehtävät kotona omalla ajalla) niiden läpikäynti 6h (=3x2h)

Museo → mikä on museo, museon tehtävä, mihin tarvitaan museoita, millaisia museoita?

Minne? Maakuntamuseo, Pohjanmaan museo voisivat toimia lähtökohtana, lisäksi keskustelu opiskelijoiden kanssa mahdollisista muista vaihtoeh-

doista. Esimerkiksi Suomen käsityön museo Jyväskylässä ja Petäjaveden vanha kirkko.

Tehtävät tutustumisretkelle? Ennen museoon menoa tutustuminen museon verkkosivuihin: mitä museo tarjoaa nähtäväksi, ja keskustelua museosta ja museonäyttelystä.

Ennen museokäyntiä museon verkkosivuilta etsittäviä asioita:

1. Millaisia näyttelyitä museo tarjoaa?
2. Millaisia kokoelmia museossa on?
3. Millainen tallennusvastuu kyseisellä museolla on?

Henkilökohtainen tehtävä omalla ajalla museokäynnin aikana ja jälkeen:

1. Mikä oli mielestäsi museon mielenkiintoisin esine? Kuvaile kohdetta sanoin, valokuvaa tai piirrä se. Perustele myös vastaustasi, mikä teki siitä mieleenpainuvan.
2. Koitko ”*ahaa-elämystä*” katsellessasi museon esineitä? Millaisia ajatuksia museokierros sinussa herätti? Miksi kyseiset esineet ovat museossa esillä?
3. Miten yhdistäisit näkemääsi ja kokemaasi opiskelemaasi ammattiin?

3. Mitä muita asioita käsitellään tunneilla? 17h

Jokainen opiskelija kuvailisi, miten taide ja kulttuuri näkyvät omassa opiskelussa (muutoin kuin kyseisissä opinnoissa). Kollaasin tekeminen? 3h

Miten maisema näkyy arjessamme ja arjen töissä? Miten se on muuttunut? Mikä merkitys maisemalla on meille? **Maalauta** oma mielimaisema.

7h

Millaiseen taiteeseen haluaisit tutustua? Käy läpi erilaista taidetta ja taiteilijoita. Taiteilijat voisivat olla ryhmän ammattialaan jollakin tapaan liittyviä tai merkittäviä suomalaisia taiteilijoita? Pekka Halonen, Helene Schjerfbeck, Akseli Gallén-Kallela jne. Tehtävänä esimerkiksi oman elämäkerran esittäminen yhdessä maalauksessa (genesis). 7h